

OKOTOPA-TITEMA 2010

TE PUNANGA TIAKI

AKAKITEANGA I TE PATIREIA O IEHOVA

TE VAITATA MAIRA
AINEI TE OPENGA?

TE AKAKOROANGA O TEIA MAKATINI, *Te Punanga Tiaki*, koia oki kia akangateitei i te Atua ko Iehova, te Tutara Ngateitei Rava i te ao katoa e pini ua ake. Mei te au punanga i te au tuatau taito i te tauturu anga i tetai tangata kia akara i te ao me ka tupu mai i tetai ngai mamao, te akaari maira rai teia makatini kia tatou nei i te aiteanga o te au tupuanga o te ao te piri maira ki te au totou o te Pipiria. Te akapumaana nei te reira i te au tangata ki te tuatua meitaki e kare e roa atu ana ka takore te Patireia o te Atua, e kavamani tika tikai ia i te rangi, i te au kino ravarai e ka akariro i te enua nei ei parataito. Te akamaroiroi nei i te akarongo ki roto ia Iesu Karaiti, koia tei mate kia rauka ia tatou te ora mutu kore e te tutara ra i teiane ei Ariki no te Patireia o te Atua. Na te Au Kite o Iehova e nenei ua ana i teia makatini mei te mataiti 1879 e kare e piri ana ki roto i te angaanga poritiki. Te aru ra te reira i te mana o te Pipiria ei arataki no te reira.

Kare teia makatini e oko. I orongaia mai ei tuanga no tetai angaanga apii Pipiria i te ao katoa, turuia e te tauturu oronga ua. Te au taiku anga Tuatua Tapu no roto mai i te Pipiria i te reo Kuki Airani, urianga 1888. Me kare i akakiteia atu, te ngai i akaariia te NW i muri i tetai taiku anga, te akakite maira e no roto mai i te urianga o teia tuatau o te *New World Translation of the Holy Scriptures—With References*.

MEI TA TATOU KAPI MUA

- 3 Eaa ta te Manganui e Mataku Ra?
- 5 Pauia e A Au Uianga no Runga i te Openga
- 8 Kare Raua e Mataku Akaou Ana i te Openga

AU TUANGA MATAUIA

- 10 Au Taviri kia Mataora te Pamiri
—Autu Anga i te Mataiti Mua o te Akaipoipo
- 14 Apii i Taau Tamariki—Te Tumu Kare a Iesu i Rapurapu
- 16 Ta Tatou i Apii Mai mei ia Iesu
—Akapeea e Rauka ai te Mataora
- 18 Kua Kite Ainei Koe?
- 22 Aru i to Ratou Akarongo
—Akamaora Aia i Tona Ngakau ki te Atua i Roto
i te Pure
- 27 Ka Ui ta Tatou Aronga Tatau . . .
- 28 E Akavaitata Atu ki te Atua—Te Kimi ra Aia i te Meitaki
- 29 Ka Ui ta Tatou Aronga Tatau . . .
- 30 No ta Tatou Au Mapu—Pee e Rauka ai te Au Oa
Tiratiratu

I ROTO KATOA I TEIA ITIU

- 19 Au Takainga e Itu kia Puapingaia te Tatauanga Pipiria

Eaa ta te Manganui e Mataku Ra?

“Kare inangaroia kia riro koe ei tangata irinaki Atua e kite ei koe e, te aro atu nei tatou i te tuatau kino.”—STEPHEN O’LEARY, TAUTURU POROPETA, APII TEITEI I TE TUA APATONGA O CALIFORNIA.*

TE AKATIKA ra ainei koe ki te tuatua i runga akenei? Ka akara teia au atikara i etai au tumu i mataku ei te tangata i te tuatau ki mua. Ka akaari katoa mai te reira e no teaa ka rauka ai ia koe kia irinaki e kare e ope te oraanga i te enua nei. Tumuanga tau tetai kia rauka te manakonoanga, noatu te reka kore o te au mea taau ka tatau.

Te mataku i te tamaki nukiria, te vai nei rai. I te mataiti 2007, kua akamatakite te *Bulletin of the Atomic Scientists*, e: “Maata roa atu te kino e aro atu nei te ao i teia tuatau, i to te taima i titiria ai te pomu *atomic* ki runga ia Hiroshima e Nagasaki.” Eaa te manamanata? Kua ripoti mai te *Bulletin* e i te mataiti 2007, te vai ra rai mei te 27,000 apinga tamaki nukiria, e e 2,000, kua “papa ua i te tuku i roto ua i nga mea miniti.” Noatu me e meangiti ua te patene o taua au apinga tamaki ka akaaruruia, e aka kino maata tikai te ka tupu!

Kua iti mai ainei te mataku no te tamaki nukiria mei taua taima maira? Te au enua na ratou te

* Roto i te atikara “Akamaata Roa Atua te Tumatetenga i te Au Totou Kino,” neneia i runga i te Web site MSNBC, Okotopa 19, 2005.

apinga tamaki maata rava atu—ko Tinito, Varani, Rutia, Peritane, e Marike—pouroa ratou “penei te akateatea mamao ra i te tuku i ta ratou apinga tamaki nukiria ou, me kore kua akakite ke ana i to ratou akakoroanga kia rave i te reira,” i karanga ai te *Yearbook 2009* a te *SIPRI*.** Inara te karanga ra te puka mataiti e kare ko te reira au enua ua tei tu i te au apinga tamaki nukiria. Kua tamanako te aronga kimikimi e kua tu a Initia, Pakitana, e Iseraela, mei te 60 ki te 80 pomu nukiria. Akakite katoa ratou e i te ao katoa, e 8,392 te katoaanga o te apinga tamaki nukiria tei akateatea mamaoia, e kua papa ua te reira i te akaaruru!

Tauiaanga reva o te ao ka akatupu i te kino. “Te au kino e akatupuia ra e te tauiaanga o te reva,” i akakite ei te *Bulletin of the Atomic Scientists*, tei taikuaia akenei, “vaitata rai mei to te au apinga

* Ingoa poto te *SIPRI* no te Stockholm International Peace Research Institute.

** Te ripoti *Yearbook 2009* a te *SIPRI*, na Shannon N. Kile i tata, taineti maata e te akaaere no te paranianga tamaki nukiria no te Porokaramu Akaaere Apinga Tamaki Nukiria a te *SIPRI*; e Vitaly Fedchenko, taineti no taua porokaramu rai; e Hans M. Kristensen, akatere no te Takotaianga Taineti i Marike.

Mushroom cloud: U.S. National Archives photo; hurricane photos: WHO/League of Red Cross and U.S. National Archives photo

tamaki nukiria.” Te akakite maira te au taineti akangateiteia mei ia Stephen Hawking, te poropeta akataoongaia e te Apii Teitei o Cambridge, e Sir Martin Rees, Master of Trinity College i te Apii Teitei o Cambridge, i taua au akamatakiteanga taitaia ra. Manako ratou e ka riro te taangaanga tau kore i te kite taineti e te au tauia i akatupuia ki te turanga natura o te ao, ei tieni i te oraanga i runga nei te enua me kore ei akape i te taiate tangata.

Au totou tumatetenga, akamanamanata i te mirioni ua atu. E taïpe i te tuatua, “openga o teianei ao” e te mataiti “2012” ki roto i tetai porokaramu kimikimi i runga i te *Internet*, ka kite koe anere ua atu kapi o te au tamanakoanga no runga i te openga te ka tae mai i taua mataiti ra. Te tumu? No te mea, ko te karena taito a te Maya tei kiteaia e ko “te Tareanga Roa,” kua tamanakoia e ka ope te reira i te mataiti 2012. Manganui te matakua nei e te totou maira teia i te openga o te taiate tangata ta tatou e kite nei.

Manganui te aronga irinaki Atua tei irinaki e te apii ra te Pipiria e, ko te enua uorai te ka takoreia. Manako ratou e ka apai pouroaia te aronga akarongo ki te rangi, kareka te au tangata toe ka akarukeia ki runga i te enua marikonga kore, me kore ka uria ki roto ia ate.

Te akakite tika maira ainei te Pipiria e ka akapou takiriria me kore ka takoreia te enua? “Auraka e akarongo atu i te au vaerua ravarai,” i akamatakite mai ei te apotetoro ko Ioane, “e timata ra i taua au vaerua ra, kia kitea e, no ko mai aina i te Atua.” (1 Ioane 4:1) I to te ariki ua atu i ta etai ke e tuatua ra, kore ei koe e akara ki roto i te Pipiria kia kite uorai koe e eaa ta te reira e tuatua ra no runga i te openga o teianei ao? Penei ka poitirere koe i ta te reira e apii maira.

THE PUNANGA TIAKI
AKAKITEANGA I TE PIRETEA O TEHOVA

Ka ariki ainei koe i tetai akakiteanga maata atu me kore tetai apii Pipiria oronga ua i te kainga? E tuku atu i taua patiangia ki te Au Kite o Iehova, na te taangaanga anga i tetai o te au ngai nooanga i raro mai. No tetai papaanga o te au ngai nooanga katoatoa, e akara i te www.watchtower.org/address.

America, United States of: 25 Columbia Heights, Brooklyn, NY 11201-2483. **Australia:** PO Box 280, Ingleburn, NSW 1890. **Britain:** The Ridgeway, London NW7 1RN. **Fiji:** PO Box 23, Suva. **Hawaii:** 2055 Kamehameha IV Road, Honolulu, HI 96819-2619. **New Caledonia:** BP 1741, 98874 Pont des Français. **New Zealand:** PO Box 75142, Manurewa, Manukau 2243. **Papua New Guinea:** PO Box 636, Boroko, NCD 111. **Solomon Islands:** PO Box 166, Honiara. **Tahiti, French Polynesia:** BP 7715, 98719 Taravao.

The Watchtower (ISSN 0043-1087) is published semi-monthly by Watchtower Bible and Tract Society of New York, Inc.; M. H. Larson, President; G. F. Simons, Secretary-Treasurer; 25 Columbia Heights, Brooklyn, NY 11201-2483, and in Australia by Watchtower Bible and Tract Society of Australia, 12-14 Zouch Road, Denham Court, NSW 2565. Periodicals Postage Paid at Brooklyn, NY, and at additional mailing offices. **POSTMASTER:** Send address changes to Watchtower, 1000 Red Mills Road, Wallkill, NY 12589-3299.

© 2010 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. All rights reserved. Printed in Australia. Monthly and supplemental quarterly editions.

RAROTONGAN (ISSN 1170-3288)

Pauia e A Au Uianga no Runga i te Openga

KUA totou a Iesu Karaiti e, a tetai taime i te tuatau ki mua ka ‘tae mai te openga.’ Te akataka mai anga i taua taime ra, akakite aia e: “E mate maata tei te reira tuatau, kare iā mei muatangana mai i teianeī ao, e tae rava akenei i teianeī rā, e kare oki a muri atu.” —Mataio 24:14, 21.

Kua akatupu mai ta Iesu au tuatua no runga i te openga e etai atu au irava Pipiria no teia tumu manako, i tetai au uianga puapinga. Kore koe akatuera i taua Pipiria e oti tatau mai ta te reira pauanga ki taua au uianga ra?

1 Eaa te ka Ope?

Kare te Pipiria e apii ana e ko te enua tikai te ka takoreia. “[Na te Atua] i akamou i te tumu o te enua,” i na te tata taramo ei. “Kia kore roa e ngaueue e tuatau ua atu.” (Salamo 104:5) Kare katoa te Pipiria e apii maira e ka pou takiri te oraanga i te ai i te ao katoa nei. (Isaia 45:18) Akakite mai a Iesu uaorai e ka

ora mai tetai au tangata i te openga. (Mataio 24:21, 22) Eaa i reira ta te Pipiria e karanga maira e ka ope?

Ka ope te au kavamani tangata tei kore i puapingaia. Kua akauru te Atua i te peroveta ko Daniela kia tata e ka: “Akatupu ei te Atua no te rangi i tetai basileia, te ka kore rava e akakoreia e tuatau ua atu: kare oki taua basileia ra e roiro i etai ke, e roiro na te reira e akapueurikiriki e e akapou i taua au basileia katoa ra, e ka vai rai te reira e tuatau ua atu.” —Daniela 2:44.

Ka ope te tamaki e te taero. I te akataka mai anga i ta te Atua ka rave, te akakite ra te Salamo 46:9 e: “Kua akakore aia i te tamaki e tae rava akenei ki te openga enua; kua aati aia i te ana, e kua tipupu i te korare: e kua ta’uia te kariota ra i te ai.” Apii katoa mai te Pipiria e ka ‘tamate te Atua i te aronga i mate ei to te ao.’—Apokalupo 11:18.

Ka ope te rave kino e te tu tika kore. Te taputou maira te Pipiria e: “Na te aronga tiratiratu oki e noo i te enua, e te aronga apa

NENEIĀ I TEIANEĪ E 182 REO: Afrikaans, Albanian, Amharic, Arabic, Armenian, Armenian (West), Aymara, Azerbaijani, Azerbaijani (Cyrillic), Baoulé, Bengali, Bicol, Bislama, Bulgarian, Cambodian, Cebuano, Chichewa, Chinese (Simplified), Chinese (Traditional)* (audio Mandarin only), Chitonga, Chuukese, Cibemba, Croatian, Czech,* Danish,* Dutch,*^o Efik, English*^o (also Braille), Estonian, Ewe, Fijian, Finnish,* French,*^o Ga, Georgian, German,*^o Greek, Greenlandic, Guarani, Gujarati, Gun, Haitian Creole, Hausa, Hebrew, Hiligaynon, Hindi, Hiri Motu, Hungarian,*^o Icelandic, Igbo, Iloko, Indonesian, Isoko, Italian,*^o Japanese,*^o Kanada, Kaonde, Kazakh, Kikongo, Kiluba, Kinyar-

wanda, Kirghiz, Kiribati, Kirundi, Kongo, Korean,*^o Kwangali, Kwanyama, Latvian, Lingala, Lithuanian, Luganda, Lunda, Luo, Luvale, Macedonian, Malagasy, Malayalam, Maltese, Marathi, Marshallese, Mauritian Creole, Maya, Mizo, Moore, Myanmar, Ndebele, Ndonga, Nepali, Niuean, Norwegian,*^o Nyaneka, Oromo, Ossetian, Otetela, Palauan, Pangasinan, Papiamentu (Curaçao), Persian, Polish,*^o Ponapean, Portuguese,*^o Punjabi, Quechua (Ancash), Quechua (Ayacucho), Quechua (Bolivia), Quechua (Cuzco), Quichua, Rarotongan, Romanian, Russian,*^o Samoan, Sango, Sepedi, Serbian, Serbian (Roman), Sesotho, Seychelles Creole, Shona, Silozi, Sinhala, Slovak, Slovenian, Solomon Islands Pidgin,

Spanish,*^o Sranantongo, Swahili, Swati, Swedish,*^o Tagalog, Tahitian, Tamil, Tatar, Telugu, Tetum, Thai, Tigrinya, Tiv, Tok Pisin, Tongan, Totonac, Tshiluba, Tsonga, Tswana, Tumbuka, Turkish, Tuvaluan, Twi, Tzotzil, Ukrainian, Umbundu, Urdu, Uruund, Uzbek, Venda, Vietnamese, Wallisian, Waray-Waray, Wolaita, Xhosa, Yapese, Yoruba, Zande, Zapotec (Isthmus), Zulu

* Ka rauka katoa te CD.

^o Ka rauka katoa te MP3 CD-ROM.

^o Ka rauka katoa te au rekoti akatangī i runga i te www.jw.org.

kore te ka akatinamouia ki reira; Ka tipu keia ra te aronga kino i te enua nei, e te aronga rave ara ra, ka kiriti tumuia ia.”—Maseli 2: 21, 22.

2 Aea te Openga e Tae mai Ei?

Kua akanoo te Atua ko Iehova i tetai “tua-tau” no te akaope i te kino e te akatinamou i tona Patireia. (Mareko 13:33) Inara te akakite taka ua maira te Pipiria e kare tatou i kite e eaa tikai te ra openga. Kua akakite a Iesu e: “Kareka te reira rā e te reira ora, kare rava tetai e kite, kare oki te au angela o te rangi, ko toku Metua anake ra.” (Mataio 24:36) Kua totou a Iesu e tana au pipi e mei teaa rai te au turanga i runga nei te enua me apai mai te Atua i te openga. Papu tikai e te vaitata mai nei te openga e tupu ei te au mea *pouroa* i te taime okotai, takapini i te ao katoa.

Au tauia maata i te pae poritiki, te ao katoa, e te tangata, te tupu nei ki te turanga kare i tupu ana i roto i te tuatua enua. Te pau anga atu i te uiaanga a te au apotetoro no runga i te openga, kua akakite a Iesu e: “E tu mai tetai enua e tamaki mai ki tetai enua, e tetai basileia e tamaki mai ki tetai basileia: e te ngaruerue o te enua i tera ngai, i tera ngai, te onge oki, e te taitaia maata; ko te momua ia teia au mea no te mate.” (Mareko 13:8) Tata te apotetoro ko Paulo e: “Ka tupu te kino maata i taua tuatau openga ra, kia kite mai koe. E riro te tangata nei ei akaperepere ia ratou uarai, ei noinoi, ei akatietie, ei nengonengo, ei akakino, ei akarongo kore ki te metua, ei mareka kore, ei viivii, Ei aroa kore, ei akaatikau koreromotu ra, ei tapepe pikikaa, ei mako kore, ei rotoriri, ei akavaavaa i te tangata memeitaki ra, Ei pikikaa, ei māro, ei ngakau akateitei, ei anoano i te au mea e navenave ei ra, kare i anoano i te Atua; E tutu akono i te Atua to ratou, kareka

te mana ra, kua akakore ratou i te reira: e ariu ke koe i taua aronga ra.”—2Timoteo 3: 1-5.

Raveia nei tetai kamupeini tutuanga i roto i te reo ke ke i te ao katoa. Akakite a Iesu e: “E tutu aerea te evangelia o te basileia nei, e kako rava ake te ao katoa nei; ei kite no te pa enua ravarai; ko te openga iora ia i reira ra.”—Mataio 24:14.

3 Eaa te ka Aru mai i te Openga?

Kare te Pipiria e apii ana e ka apaiia te au tangata meitaki pouroa mei te enua kia noo i te rangi e tuatau ua atu. Mari ra, kua apii a Iesu e ka akatupuia to te Atua akakoroanga mua no te tangata. “E ao to tei maru: e riro ia ratou te enua,” i karanga ai a Iesu. (Mataio 5:5; 6: 9, 10) Te aronga ka mate i mua ake ka tae mai ei te openga, te taputou maira te Pipiria i tetai tuakaouanga a te tuatau ki mua. (Iobu 14: 14, 15; Ioane 5:28, 29) Eaa te ka aru mai i te openga?

Ka tutara mai a Iesu mei te rangi, ei Ariki no te Patireia o te Atua. “Akara iora au i taua orama i te po ra,” i tata ai te peroveta a Daniela, “e i na, tetai mei te Tamaiti a te tangata [ko Iesu tei akatu akaouia] i te aere anga mai na roto i te au tiao rangi ra; e kua aere maira ki To te au rā taito ra [te Atua ko Iehova], e kua akavaitata iora aia ki mua iaia. E kua orongaia maira te mana, e te kakā, e te basileia nona [Iesu], kia tavini atu te au tangata katoa, te pa enua, e te au reo, kiaia: tona mana, e mana mutu kore ia, kare ia e kore, e tona basileia, kare ia e pou.”—Daniela 7: 13, 14; Luka 1:31, 32; Ioane 3:13-16.

Au tangata no te Patireia o te Atua ka rauka te oraanga meitaki, ponuiaau, e te ora mutu kore. “E patu ratou i te au are, e na ratou uarai e noo,” i tata ai te peroveta ko Isaia. “E na ratou e tanu i te au kainga

vine, ka kai ei i te kai i reira. Kare ratou e patu, e na tetai ke e noo; kare ratou e tanu, e na tetai ke e kai.” (Isaia 65:21-23) No taua taime ra kua tata te apotetoro ko Ioane e: “I na, tei ko te tangata ra te puakapa o te Atua e e noo aia ki rotopu ia ratou, e riro ratou ei tangata nona, e e noo te Atua ki rotopu ia ratou, ei Atua no ratou. E nana e orei i te roi-mata katoatoa; e e kore rava te mate, e te aue, e te mii; e te mamae oki, e kore katoa ia; no te mea kua kore te au mea taito.”
—Apokalupo 21:3,4.

4 Eaa Taau ka Rave kia Ora Atu i te Openga?

Akakite te apotetoro ko Petero e i te au ra openga, ka kitea mai te aronga taitoito i te manako e a tetai ua atu taime ka akava te Atua i te tangata e ka akaope i te kino i te enua nei. (2 Petero 3:3,4) Noatu ra, te raurau maira a Petero i te tangata i teia tuatau kia rave i teia au mea.

Apianga mei te tuatua enua. “Kare [te Atua] i akaperepere i to te ao taito ra, akaora iora ra ia Noa i te tangata i ako i te tuatua-tika ra, ma etai e tokoitu ra, ka apai mai ei aia i te nina-anga ki teiane i ao akono kore i te Atua ra,” i tata ai a Petero. (2 Petero 2:5) No taua aronga taitoito ra, kua akakite a Petero e: “Kua inangaro oki ratou i te akangaro i teia e, na te tuatua a te Atua tei

Kare te enua e ope,
ko te aronga ra
i mate ei te enua
te ka ope

anga i te rangi i taito ra, e te enua i vai ki raro i te tai e tei aranga ki runga i te tai: I mate ei te reira enua i te tapoki angaia e te tai: Kareka te rangi e te enua* e vai nei, te tāpuia nei ia e taua tuatua ra no te ai, kia tae ki te rā akavaanga, e te mate o te aronga akono kore i te Atua ra.”—2 Petero 3:5-7.

Kia rotai te oraanga ki to te Atua turanga tau. Te aronga te ka ora atu i te openga ka rave ratou i te “tu e tika’i i te tuatua tapu e te

* Te taiku ra a Petero i te enua na roto i te tu akatutu. Taiku katoa te tangata tata Pipiria ko Mose i te enua na roto i te tu akatutu. Tata aia e: “Okotai ua oki o to te ao katoa nei reo.” (Genese 11:1) Mei te enua rai kare e tuatua ana ‘okotai ua reo,’ kare rai e ko te enua tikai te ka takoreia. Mari ra mei ta Petero e akakite ra, ko te aronga akono kore i te Atua te ka takoreia.

akono i te Atua,” i tata ai a Petero. (2 Petero 3:11) Akara ra e ko te ‘tu tuatua tapu’ e te “akono i te Atua” ta Petero e akaketaketa ra. E maata atu te o maira, i to te karanga ua e e akarongo to tetai me kore, i te akatupu poitirere ua mai i tetai piriana kiaia.

Eaa tikai te au tu e te au angaanga e mareka maira te Atua? Kore koe akaaite i taau i kite ki ta te Pipiria e apii ra no runga i teia manako? Ka rekareka roa te Au Kite o Iehova i te tauturu ia koe. Pati kia akaari mai ratou mei roto i taau Pipiria i te tumuanga no ta ratou pauanga. Ka tauturu te reira ia koe te aro atu i te tuatau ki mua ma te ngakau toa e te papu tikai, noatu te koropiniia nei tatou e te au mea e akatupu nei i te matakau.

Kare Raua e Matakau Akaou Ana i te Openga

PAE openga o te au mataiti 1970, papu tikai ia Gary raua ko Karen e kua vaitata te openga o teia ao. Ina kua neke raua ki vao i te oire, e kua iki e na raua rai e akono i to raua uaorai au anoano pouroa. Inangaro raua kia ora.

Kia rauka te kite ka anoanoia, kua oko mai raua i te au puka, aere ki te au apii e te au uipaanga, tuatua atu ki te au tangata e manganui i te kimi marama. Tanu raua e 50 tumu ua rakau potopoto e tetai aua kai. Akaputu mai raua i te au ua e te au apinga angaanga. Apii i te akatupu e te taporoporo i te kai. Apii tetai oa ia raua i te tipupu e te tamaro kiko manu. Apii a Karen kia kite i te au tu ngangaere e te au aka rakau tukeke i roto i te vao rakau ei kai na raua me pou ake ta raua kai. Apii a Gary te maani uira me kore apinga akavera mei roto i te koni, te maani umu auri tau ki te vaie, e te akatu are tei roto te au mea pouroa.

“No te au mea kikino i roto i te ao i taua taime ra,” i karanga ai a Karen, “Manako au e kare e roa atu, ka ope te taiate tangata.” Kua akamarama a Gary e: “Mei tetai au mapu rai, kua tauta au i te akaope i te tu iriiri tangata, te Tamaki i Vietenama, e te angaanga pikipikikaa. Inara kua rokoia viviki uaia au e te taitaia. Taku akaraanga me ka akapera ua atu rai ka pou te tangata ia ratou uaorai i te takore.”

“Tetai po,” i na Gary ei, “Kare aku angaanga, ina kua rave mai au i te Pipiria e kua tataui mei ia Mataio kia Apokalupo. Tataui akaou au i te reira i te au po e a tei aru

mai. Popongi ake i te rima o te ra, kua akakite atu au kia Karen e: 'Te noo nei tatou i te tuatau openga. Kare e roa atu ka tama te Atua i te enua. Ka aere taua ka kimi i te aronga te ka ora atu.' " Kua akamata a Gary raua ko Karen i te aere mei tetai akonoanga ki tetai, i te kimi i te aronga tei inangaro i te akateatea mamao no te openga.

Muri poto mai, kua tae mai tetai Kite o Iehova ki to raua kainga, e kua akamataia tetai apii Pipiria. "Rekareka tikai au," i akamaara ai a Karen, "no te mea te akamarama meitakiia maira te au Tuatua Tapu kiaku. Ko te tuatua mou tikai no te tuatau openga taku i kimi mai ana, teiane kua kite au i te reira. E manakonakoanga papu tikai tetai no te tuatau ki mua. Tei meitaki roa atu, kua rauka iaku te akatupu i tetai pirianga oa ki toku Metua i te rangi, koia te Atua e Tei Anga mai te ao e pini ua ake."

Karanga a Gary e: "Teiane e akakoroanga tikai to roto i toku oraanga. Toku akamata anga i te apii i te Pipiria, kare au i inangaro ana i te akamutu. Tatau au i te totou a te Pipiria, akamanako marie i te akairo e te tupu nei te reira, e kua papu tikai iaku e kare e roa atu ka akatikatika te Atua i te au mea katoa. Manako au e, 'Tikaanga ka akateatea mamao te tangata, eiaa no te tumatetenga, mari ra no te oraanga ta te Atua e inangaro nei no tatou.' " Rauka ia Gary raua ko Karen te manakonakoanga papu no te tuatau ki mua. Kare i apiapi akaou no runga i te openga o teia ao, mari ra kua irinaki tikai raua e ka takore te Atua i te au manamanata e takino nei te tangata e ka akariro akaou i te enua ei paraito.

Eaa ta Gary raua ko Karen e rave ra i teiane, mei tetai 25 mataiti i muri mai? Karanga a Karen: "E akamatutu ua ana au i toku inangaro i te Atua ko Iehova e toku akarongo i roto iaia, e te tauturu i etai atu kia akaperai. Turuturu maua ko Gary i tetai e tetai, pera te akaketaketa e te taokotai i to maua pamiri i te akamori i te Atua. Tauta nei maua kia mako ua, e te akamama i to matou oraanga kia rauka i te tauturu i etai ke e to ratou anoano."

Karanga katoa a Gary e: "E pure putuputu ana au kia tae mai te Patireia o te Atua te akaora i te mirioni ua atu. Me akakite au i te tuatua meitaki o te Patireia o te Atua ki etai ke, e pure ana au kia rauka iaku te oronga i te manakonakoanga o te Pipiria ki tetai tangata okotai. E 25 tuma mataiti to Iehova pau ua mai anga i taua pure ra. Irinaki maua ko Karen e kare e roa atu ka akatupu a Iehova i te au tauiaanga maata i te enua nei, tera ra kare maua e matakua akaou ana i te openga."—Mataio 6:9, 10; 2 Petero 3:11,12.

Mataora a Gary raua ko Karen i te tauturu i etai ke kia rauka te manakonakoanga mei te karere a te Pipiria

Autu Anga i te Mataiti Mua o te Akaipoipo

Karanga tetai tane e: “Poitirere tikai au i te kite i te aka tuke ia maua ko taku vaine! Ei akaraanga, e reka ana au i te tu vave i te popongi, kareka aia, e reka ana i te ara i te roa anga po. Kare roa au e marama ana i tona tu, e tauu ua, e tauu ua! E tetai atu—me tunu kai au, e akaapa ua ana aia me tama tikai au i toku rima ki te taau orei kapu.”

Karanga tana vaine e: “Kare taku tane e inangaro ana i te tuatua maata. Tera ra, matau ua au i toku pamiri. E puka ana ratou i te taime kaikai tikai. E me tunu kai taku tane, e tamaro ana aia i te kapu e oti, orei i tona rima ki taua taau rai! Riri ua atu ana au! Eaa ra i ngata ei te marama i te au tane? Akapeea ra e rauka ai te tangata te akapuapinga i te akaipoipo?”

ME KOI akaipoipo ua akera koe, i aro atu ana ainei koe i teia au tu akaaoanga? E au tu apa e te peu ainei teia tei rauka viviki ua mai i toou tokorua, kare i kitea ana i to korua aere kapiti anga? Akapeea koe i te akaiti anga i te kino ta te “au manamanata o te au ra ravarai ka aro atu te aronga akaipoipo”?—1 Korinetia 7:28, *Today's English Version*.

Mea mua, eiaa e irinaki e no te mea kua akaipoipo korua, kua riro koe e toou tokorua i reira, ei nga tangata kite no runga i te oraanga akaipoipo. Penei kua rauka ia koe te au tareni puapinga no te pirianga tangata, te taime kare i akaipoipo ake, e penei kua meitaki atu te reira ia korua e aere kapiti ra. Inara, ka riro te akaipoipo ei timata i taua au tareni ra i roto i te au tu ou, e kare e kore e ka anoanoia kia rauka ia koe te au mea ou. Ka rave ainei koe i te au tarevake? Ae. Ka rauka ainei ia koe te au tareni taau ka anoano? Mea papu roa ia!

Te mataara meitaki i te akamaata atu i tetai ua atu tareni koia oki, tuatua atu ki tetai tangata kite i taua tumu manako ra, e oti taangaanga i tana ka akakite mai. Ko te Atua ko Iehova tei kite pu tikai

i te akaipoipo. Ina e, Nana i anga ia tatou e i akatupu i te anoano kia akaipoipo. (Genese 2:22-24) Akara ana e akapeea tana Tuatua te Pipiria me tauturu ia koe kia autu i te au akaaoanga, e kia rauka te au tareni ka anoanoia i te akapuapinga i toou akaipoipo, kia roa atu i te mataiti mua.

TARENI 1. APII I TE URIURI TUATUA KAPITI

Eaa te au akaaoanga? Ko Keiji,* tetai tane e

* Kua tauuia tetai au ingoa.

noo ana i Tiapani, e ngaropoina ana iaia i tetai taime e, kare tana au ikianga e tano ki tona tokorua. “Ka ariki au i te au patiangā ma te kore e ui atu i te manako o taku vaine,” i tuatua ai aia. “Muri mai, kite mai au e, kare rauka i taku vaine te akono i taua au akanooanga ra.” Ko Allen, tetai tane i Autireria kua karanga e: “Manako au e kare i te mea tau no te tane kia tuatua atu ki tana vaine no te au ikianga ka raveia.” Kua aro atu aia i te akaaoanga no tona tu oraanga. Aite atu te reira kia Dianne, e noo ana i Peritane. Karanga aia e: “Mataua au i te ui ki toku pamiri i to ratou manako. No reira, i te akamataanga e tuatua atu ana au kia ratou, kare ki taku tane me ka raveia te au ikianga.”

Eaa te ravenga? Akamaara e te akara ra te Atua ko Iehova i te nga tangata akaipoipo ei “ko-papa okotai.” (Mataio 19:3-6) Roto i tona mata, kare e pirianga tangata puapinga roa atu, i te pirianga i rotopu i tetai tane e tetai vaine! Ei akamatutu i taua pirianga ra, e puapinga te komunikeiti anga meitaki.

Ka rauka i te tane e te vaine tetai apiianga me makitoro marie i te mataara i komunikeiti ei te Atua ko Iehova kia Aberahama. Ei akaraanga, tataui i te uriurianga tei rekotiia i roto ia Genese 18:17-33, ine. Ka akara ana, e toru au mataara i akangateitei ei te Atua ia Aberahama. (1) Kua akamarama a Iehova i tana e manako ra i te rave. (2) Kua akarongo aia kia Aberahama e akamarama maira i tona manako. (3) Kua akatano a Iehova i te ka rauka iaia i te rave, kia o mai a Aberahama. Akapeea koe i te aru anga i taua akanooanga tikai ra, me tuatua kapiti korua ko toou tokorua?

TAMATA I TEIA: Me uriuri i te au mea ka o mai toou tokorua akaipoipo, (1) akamarama e ka akapeea koe me akono i taua turanga ra, tera ra e oronga i toou manako ei au ta-manakoanga ua, eiaa e ko te tika openga me kore eiaa ei manonoanga; (2) pati i toou tokorua kia akakite mai i tona manako, e e ariki i tona tikaanga kia akatuke i tona manako; e (3) ‘kia kitea meitakiia toou tu maru,’ e ariki i te au anoano o toou tokorua noatu e eaa te tu. —Philipi 4:5.

TARENI 2. APII KIA MATAKITE I TAAU KA TUATUA

Eaa te akaaoanga? Akatumuia ki runga i te tu o toou pamiri me kore ki ta ratou peu, penei e mea mataua naau i te akakite tika ua i toou manako, e ma te tu manako kore katoa. Ei akaraanga, kua karanga a Liam, e noo ana ki Europa e: “Te ngai i aere mai ei au, e akakite tika ua mai ana te tangata i to ratou manako. Mareka kore ua ana taku vaine me akakite tika atu au i toku manako. Kua apii au i te tuatua maru.”

Eaa te ravenga e meitaki ei? Eiaa e manako e ka inangaro toou tokorua kia tuatua atu

Tauturu te Pipiria i to Maua Akaipoipo

Kua inangaro tikai a Toru e Akiko ia raua uaorai i te akamata anga to raua akaipoipo. Inara e varu rai marama i muri mai, kua iki teia nga tokorua Tiapani i te kopaeanga. Kua akakite mai raua i tei tupu.

Toru: “Kite mai au e kare maua ko taku vaine e au ana, mei taku rai i manako ana. Ei akaraanga, me akara maua i te tivi, e reka ana au i te angaanga tipoti, inara e reka ana aia i te teata tua. E reka ana au i te aere ki vao, inara e reka ana aia i te noo ki te kainga.”

Akiko: “E rave ana a Toru i tetai ua atu mea ta tona pamiri e pati maira, tera ra kare aia e tuatua mai kiaku. Ui atu au kiaia e, ‘Koai te mea puapinga roa atu kia koe, ko toou mama me ko au?’ Tetai katoa, poitirere tikai au ia Toru i te pikikaa. Akakite atu au kiaia e ka taki atu tetai pikikaa ki tetai, e me kare aia e akamutu, kare e rauka i te akaroa atu i to maua akaipoipo.”

Toru: “Mareka kore mai au, e kua ui atu ki tetai taeake angaanga teitei ake e, akapeea i te tauturu i taku vaine. ‘Akakite ua koe e e topiri aia i tona vaa,’ i karanga ai aia. ‘Me maro mai aia, oparaia atu ki raro.’ I tetai taime, pakia e au te papinga o Akiko e kua inga te kaingakai iaku. Tupu tetai ta anga maata, e kua akaruke mai aia iaku. Naku rai i akaoki mai iaia mei ko mai i tetai otera i Tokyo. I te openga,

kua iki maua i te kopaeanga. Iaku e akaruke ra no te opati i taua popongi ra, kua akamata taku vaine i te kōkōu i tona au apinga.”

Akiko: “Tangi mai te oe o te ngutupa, iaku e apai ra i toku au kiri ki ko i te ngutupa. E vaine teia e tu mai nei. E Kite aia no Iehova. Kua pati atu au iaia kia tomo mai.”

Toru: “Toku tae anga ki ko i toku opati, kua tuke rai toku manako no runga i te kopaeanga, no reira au i oki viviki atu ei ki te kainga. Toku tae anga atu, te puka nei a Akiko ki tetai vaine. Karanga mai te vaine kiaku e: ‘Ka anoano koe i tetai apinga ka rauka ia korua roa ai te rave kapiti. Ka inangaro ainei koe i te apii i te Pipiria?’ ‘Ae,’ i karanga atu ei au, ‘tetai ua atu apinga ka rauka i te tauturu i to maua akaipoipo!’”

Akiko: “Kua akanoo te vaine kia apii maua i te Pipiria. Kua akamata te turanga i te tau i te tatau anga maua i te akatakaanga a te Pipiria no te akanooanga o te akaipoipo. Te karanga ra te reira e: ‘E akaruke ei te tangata i tona metua tane e tona metua vaine, ka piri atu ei ki tana vaine; e ka riro oki raua ei kopapa okotai.’” —Genese 2:24.

Toru: “Marama rava au i te reira manako. Akakite au ki toku nga metua e, ‘Mei teia taime e aere ua atu, ka uriuri au i te au apinga ki taku vaine i mua ake ka rave ei te au ikianga.’ Kua akamutu katoa au i te inu maata i te kava. E i toku kite anga e e rikarika ana te Atua i te pikikaa, kua tauta au i te tuatua ua i te tika.”

Akiko: “Kua tau i katoa au. Ei akaraanga, kare au e akarongo atu ana kia Toru i mua ana. Inara, i toku kite anga iaia e taangaanga ra i te au kaveinga Pipiria, kua turuturu maata atu au iaia. (Ephesia 5:22-24) E 28 tuma mataiti i teiane i to maua akaipoipo mataora ua anga. Kua autu maua i to maua au manamanata na te kite meitaki atu anga tetai i tetai, e na te taangaanga anga i te ako pakari i roto i te Pipiria.”

kiaia mei tei matauia e koe. (Philipi 2:3, 4) Ka tauturu katoa te ako ta te apotetoro ko Paulo i oronga ki tetai mitinari i te aronga akaipoipo ou. Kua tata aia e: “Kare oki te tavini o te Atua nei e tika kia māro; kia maru ra.” I te reo Ereni, te kupu tei uriia e “maru” e uri katoaia ana e e manako tau. (2 Timoteo 2:24) Te manako tau, ko te tu kite i te akono atu i tetai turanga ma te matakite, kia kore e akatupu atu i te riri.

TAMATA I TEIA: Me riri koe i toou tokorua, e akamanako ua koe e kare koe e tuatua ana kiaia, mari ra te tuatua ra koe ki tetai oa meitaki me kore ki toou pu angaanga. Ka taangaanga ainei koe i taua tu reo ra me kore i taua au tuatua ra? Akamanako i reira i te au tumu, ka tau ei kia maata atu taau tuatua akangateitei e te manako tau ki toou tokorua, i to te oa e toou pu angaanga.—Kolosa 4:6

TARENI 3. APII I TE ARIKI I TOOU TURANGA OU

Eaa te akaaanga? I te akamataanga penei ka taangaanga te tane i tona turanga upoko na roto i te tu manako kore, me kore penei kare te vaine i matau i te akakite i tona manako na roto i te tu tau. Ei akaraanga, kua karanga a Antonio, tetai tane i Itaria e: “Kare roa toku papa e tuatua ana ki toku mama no te au ikianga a te pamiri. No reira i te akamataanga, e akaere ana au i toku pamiri mei te ariki rai.” Kua karanga a Debbie, tetai vaine i Kanata e: “E maro ana au i taku tane kia akamako meitaki mai i tona tu. Tera ra no toku tu akateitei, marokiakia roa atu aia.”

Eaa te ravanga meitaki no te tane? Kare tetai au tane e marama roa ana i te tuatua a te Pipiria no te kauraro anga a te vaine, e te tu akarongo o tetai tamaiti ki tona metua. (Kolosa 3:20; 1 Petero 3:1) Inara, te akakite ra te Pipiria no te tane, kia ‘piri atu ki tana vaine; e ka riro oki raua ei kopapa okotai’; kare ra te reira e tuatua akapera ana no runga i te metua e te tamaiti. (Mataio 19:5) Kua akataka a Iehova i te vaine ei tauturu tau me kore ei tokorua no tana tane. (Genese 2:18) Kare rava aia i karanga ana e e tauturu tau te tamaiti me kore e tokorua no te

metua. Eaa toou manako—me akariro tetai tane i tana vaine ei tamariki, te akangateitei ra ainei aia i te akanooanga no te akaipoipo?

Te tika, te raurau maira te Tuatua a te Atua ia koe kia akono i taau vaine mei ia Iesu rai i akono i te putuputuanga Kerititiano. Ka rauka ia koe te akamama mai no taau vaine kia akangateitei ia koe ei upoko nona me (1) kare koe e tapapa atu iaia kia kauraro meitaki ua mai kia koe i reira rai e (2) kia inangaro koe iaia mei ia koe i inangaro i toou uaorai kopapa, noatu me tupu te au manamanata.—Ephesia 5:25-29.

Eaa te ravenga meitaki no te vaine? Ariki e ko taau tane te upoko ikiia e te Atua noou, i teiani. (1 Korinetia 11:3) Me akangateitei koe i taau tane, te akangateitei ra koe i te Atua. Me kopae koe i tona turanga upoko, te akaari ra koe e mei teaa tikai toou manako, kare e no taau tane ua mari katoa ra no te Atua e tana au umu-umuanga.—Kolosa 3:18.

Me uriuri i te au akaaoanga ngata, apii i te akamou i te tuatua ki runga i te manamanata—eiaa i te tu o taau tane. Ei akaraanga, kua inangaro te Ariki Vaine ko Esetera i tana tane ko te Ariki ko Ahasueru, kia akatikatika i tetai angaanga tika kore. Kare i akamou i te tuatua ki runga i te tu o tana tane uaorai, kua akakite ra i tona manako na roto i te tu tau. Kua ariki tana tane i tona manako e i te openga, kua rave i te mea tika. (Esetera 7:1-4; 8:3-8) Kare e kore e ka

inangaro maata roa taau tane ia koe me (1) akatika koe i tetai taime kia kite e akapeea i te akono i tona turanga ou, ei upoko no te pamiri e (2) me akangateitei koe iaia, noatu e ka tarevake aia.—Ephesia 5:33.

TAMATA I TEIA: Eiaa e tamou i te au tu taau e manako ra kia tau i toou tokorua, e tata ra i tetai papaanga no te au tauiaanga taau ka anoano i te rave. Au tane: Me akamareka kore koe i taau vaine no te mataara taau e taangaanga ra me kore, kare e taangaanga ana i toou turanga upoko, ui atu kiaia e akapeea koe e meitaki atu ei, e oti tata i te reira manako.

Au vaine: Me kare taau tane e manako ana e te akangateitei ra koe iaia, ui atu kiaia e akapeea koe e meitaki atu ei, e oti tata i te reira manako.

Kia Tau te Au Tapapaanga

Te apii anga kia vai mataora ua tetai pirianga akaipoipo e te ngaueue kore, te aite ra ki te apii anga i te akaoro patikara. Ka rauka ia koe i te tapapa atu e i tetai au taime ka inga koe, ia koe e kite maira i te akaoro patikara. No reira ka tapapa atu rai koe, e ka tupu tetai au tarevake riki-riki ua, ia koe e marama maira i te tu o te oranga akaipoipo.

Tauta kia mataora ua. Akamanako marie i te au tu manako o toou tokorua, tera ra me tarevake koe, katakata ua. Taangaanga i te au atianga kia akarekareka i toou tokorua i te mataiti mua o to korua akaipoipo. (Deuteronomi 24:5) Tei runga ravao, tuku i te Tuatua a te Atua kia arataki i to korua pirianga. Me rave koe i te reira, ka matutu roa atu toou akaipoipo mei tetai mataiti ki tetai.

UI KIA KOE UAORAI . . .

- Kua akariro ainei au i toku tokorua ei oa piri mou noku, me e reka atu au i te tuatua ki etai ke?
- I roto i te 24 ora i topa, eaa tikai taku i rave i te akaari e kua inangaro e kua akangateitei au i toku tokorua?

APII I TAAU TAMARIKI

Te Tumu Kare a Iesu i Rapurapu

KUA kite a Iesu e e aka maki tona oa piri mou ko Lazaro. Kua apai mai tetai karere no ko mai ia Maria raua ko Mareta, te nga tuaine o Lazaro i tetai nuti kia Iesu. No Betania mai te karere, te ngai e noo ana a Lazaro e tona nga tuaine. Kua irinaki nga tuaine e ka rauka ia Iesu te rapakau i to raua tungane, noatu e e mamao te ngai e noo ra ratou i tetai tua i te Kauvai Ioridana. Kite ratou e, i rapakau ana aia i te

tangata mei tetai ngai mamao mai, i mua atu ana.—Mataio 8:5-13; Ioane 11:1-3.

Te tae anga te karere kia Iesu, e te akakite anga kiaia i te nuti tumatetenga, kare a Iesu apinga i rave ana. Karanga te Pipiria e: “Noo iora aia i taua ngai ra e po rua.” (Ioane 11:6) Kua kite koe e eaa a Iesu i kore ei e rapurapu i te aere e tauturu ia Lazaro?—* Ka uriuri tatou i teia.

Kite a Iesu e kua mate a Lazaro no tona maki. No reira, kua akakite aia ki tana au apotetoro e: “Ka oki akaou tatou ki Iudea.” Kua patoi ratou e: “I anoano ake nei te ngati Iuda ia koe e pei ki te toka, e te oki akaou rai koe ki reira?” Kua akamarama atu a Iesu e: “Kua moe to tatou oa ko Lazaro; e te aere nei au e akaara iaia.”

* Me te tatau kapiti ra koe e tetai tamaiti, te oronga maira te raini poto ua i tetai akamaaraanga kia tapu poto ua e kia akamaroiroi i te tamaiti kia akakite mai i tona uaorai manako tikai.

“E te Atu, te moe ra aia, ka ora ia” aia, i pau atu ei te au apotetoro. Teiane, kua akataka atu a Iesu e: “Kua mate takiri a Lazaro.” I reira, kua tuatua aia i tetai apinga kare e kore e kua poitirere ratou: “No kotou ra i rekareka’i au, i te mea kare au i reira . . . E teiane taki aere tatou kiaia ra.”

Kua tuatua matakou kore atu a Toma e: ‘Taki aere tatou, kia mate katoa atu e Iesu.’ Kite a Toma e ka tauta akaou te au enemi i te tamate ia Iesu, e penei ka tamate katoa i te au apotetoro. Kua aere pouroa atu ra oki ratou. Mei te rua ra i muri mai, kua tae atu ratou ki Betania, te oire o Lazaro. Mei te toru kiro mita te mamao mei Ierusalem.—Ioane 11:7-18.

Kua kite koe e eaa a Iesu i rekareka ai no tei kore aia i tae vave mai?— I na e, kua akaora ana a Iesu i etai tangata ke i mua atu ana, tera ra ko taua au tangata ra, koi mate ua akera ratou i tetai nga mea ora ua, i to Iesu akatu anga mai ia ratou mei te mate. (Luka 7:11-17, 22; 8:49-56) Te kopapa ra o Lazaro, no roto i te tanumanga no tetai au ra. Kare rava tetai ua atu e ekoko e kua *mate tikai* aia!

Te akarongo anga a Mareta, te tuaine o Lazaro e kua vaitata ua a Iesu ki Betania, kua oro atu aia i te aravei iaia. “E te Atu, naringa koe i ko nei, kare e mate toku tungane,” i karanga ai aia. “Ka tu akaou mai ia to tungane,” i akapapu atu ei a Iesu kiaia. Oro atura a Mareta e koumuumu atu ki tona teina ia, Maria e: “Tera ake te Orometua, e te tuatua maira ia koe.”

Kua akaruke viviki a Maria, i te aere atu ki ko ia Iesu. Kua manako ra oki te urupu

tangata e te aere ra aia ki ko i te tanumanga, no reira kua aru ratou iaia. I te kite anga a Iesu ia Maria e te au tangata e aue ra, kua “aue iorā” aia. Kare i roa kua tae pouroa ratou ki ko i te tanumanga, e ana tei momaniia ki te toka. Akaue atura a Iesu e: “Ka uri ke atu i te toka.” Inara kua patoi a Mareta e kua karanga e: “E te Atua, kua aunga i tenana, ko te *po* a oki teia.”

Kua akarongo te tangata ia Iesu e kua akaatea i te toka. I reira kua pure aia, i te akameitaki i te Atua i mua ake, no te mana tana i kite e ka oronga mai te Atua kiaia no te akaora anga ia Lazaro. Kua kapiki atura a Iesu “ma te reo maata, E Lazaro, ka aere mai ki vao!” E kua aere mai a Lazaro ki vao, “kua tākaiia.” Akaue atura a Iesu i reira e: “Ka tatara, e tuku atu iaia kia aere.”—Ioane 11:19-44.

Kua marama ainei koe i teiane i te tumu i kore ei a Iesu e rapurapu?— Kua kite aia e me tiaki aia, ka rauka iaia te oronga i tetai

akakiteanga meitaki atu no runga i tona Metua, ko Iehova. E no te mea kua iki aia i te taime tau meitaki, e manganui ua atu tei irinaki i te Atua. (Ioane 11:45) Te kite ra koe e eaa ta tatou ka tamou mai mei te akaraanga o Iesu?—

Penei ka rauka katoa ia koe te iki i te taime meitaki i te oronga atu i tetai akakitekiteanga no runga i te au apinga umere ta te Atua i rave, e ka rave i te tuatua ki mua. Penei ka rauka ia koe te tuatua atu ki te aronga i roto i toou pupu me kore ki toou au puapui no te reira. Roto i te are apii, kua taangaanga katoa tetai au tamariki i te taime kia akakite i te au akameitakianga manea ta te Patireia o te Atua ka apai mai no te tangata. E tika, kare e rauka ia koe te akaora mai i tei mate, inara ka rauka ia koe te tauturu i etai ke kia kite i te Atua te ka rauka i te akaora, e te akaoki akaou mai i te aronga tei akaperepereia e tatou, mei te mate.

AU UIANGA:

- Eaa a Iesu i kore ei e rapurapu i te aere e tauturu ia Lazaro?
- Eaa a Toma i karanga ai e: ‘E taki aere tatou, kia mate katoa atu e Iesu’?
- Akapeea i rauka ai ia Iesu te akaora mai ia Lazaro mei te mate?
- Eaa taau ka rave i te akaari e kua mou ia koe te apiiangi mei te akaraanga o Iesu?

TA TATOU I APII MAI MEI IA IESU

Akaopea e Rauka ai te Mataora

Eaa te taviri e mataora ai?

■ Kua taiku a Iesu i te mataora i roto i te au tuatua mua o tana tuatua rongonui. Kua akakite aia e: “E mataora to te aronga tei manako i to ratou anoano i te pae vaerua.” (Mataio 5:3, NW) Eaa te aiteanga o tana tuatua? Eaa to tatou anoano i te pae vaerua?

Kia ora, ka anoanoia tatou kia akaea, inu vai, e kia kaikai, mei te manu rai. Inara kia mataora, e anoano to tatou, kare te manu i tu—te anoano kia marama i te akakoroanga o te oraanga. Ko Tei Anga anake ua i te ora te ka rauka i te akaki i taua anoano ra. No reira a Iesu i akakite ei e: “Kare o te kai anake ra te mea e ora’i te tangata nei, ko te au mea katoa ra no roto mai i te vaa o te Atua ra.” (Mataio 4:4) E mataora ana te aronga e manako ra i to ratou anoano i te pae vaerua no te mea te akavitata ra ratou kia lehova, te Atua mataora me kore “te Atua kaka,” e te oronga ra aia i tetai apinga puapinga kia ratou no te mataora—koia oki te manakonakoanga.—1 Timoteo 1:11.

Rauka te mataora mou na te akamerengo anga i to tatou anoano kia marama i te akakoroanga o te oraanga

Akaopea a Iesu i te oronga anga i te manakonakoanga?

■ “E ao [“mataora,” NW] to tei maru: e riro ia ratou te enua,” i tuatua ai a Iesu. (Mataio 5:5) Kua oronga a Iesu i te manakonakoanga ki te tangata na te rapakau anga i te au tangata maki e te akaora anga i te tangata mate, ki te oraanga i te enua nei. Kua aere katoa mai aia ma te karere o te manakonakoanga. Kua akamarama mai aia e: “I aroa mai te Atua i to te ao nei, kua tae rava ki te oronga anga mai i tana Tamaiti anau tai, kia kore e mate te akarongo iaia, kia rauka ra te ora mutu kore.” (Ioane 3:16) Te oronga e akarongo i te Atua ka mataora i te oraanga mutu kore i te enua nei. Ka rauka ainei ia koe te akamanako atu i te noo anga ki rotopu i te au tangata maru ma te kore rava e ruaine? No reira rai te Tuatua a te Atua i karanga ai e: “E rekareka i te inanakanako [manakonako] anga.” (Roma 12:12) Kua uriuri katoa a Iesu e akaopea e rauka ai te mataora i teiani.

Eaa te oraanga mataora ta Iesu i apii?

■ Kua oronga mai a Iesu i te akoanga puapinga no runga i te au mea mei te au pirianga uaorai, te akaipoipo, te tu akaaka, e te manako tau no te au mea materia. (Mataio 5:21-32; 6:1-5, 19-34) Te aru anga i te ako a Iesu ka tauturu ia koe kia rauka te mataora.

E akatupu ana te tu oronga ua i te mataora. (Angaanga 20:35) Ei akaraanga, kua tuatua a Iesu e: “Kia akatupu ra koe i te pokai, ko te tangata riki-riki te tiki atu, ko te rima motu ra, ko te pirikoki, ko te matapo: E e ao toou i reira, kare oki a ratou kia tutaki mai ia koe.” (Luka 14:13, 14) E tupu ana te mataora, kare ki te aronga e kimi ra i te reira no ratou uaorai, mari ra ki te aronga e tauturu ra i etai ke kia mataora.

Eaa te tumuanga maata rava no te mataora?

■ Te rave anga i te au apinga no etai ke, ka mataora koe, inara te rave anga i te au apinga no te Atua ka akamaata atu i toou mataora. Kare te mataora o nga metua ngakau parau tei inangaro i ta raua tamariki e aite atu ki te reira. Te taka ra teia mei tei tupu i tetai atianga ia Iesu e apii ra i te ngai tangata. “Kua kapiki ua maira tetai vaine i rotopu i taua aronga ra, kua na ko maira kiaia, E ao to te kopu i apai ia koe, e te u taau i ngote ra. Kua karanga atura ra aia, Ko tei akarongo i te tuatua a te Atua e kua akono atura, ko ratou tei meitaki roa.” —Luka 11:27, 28.

Kua kite meitaki a Iesu, i te tu merengo e te mataora i te rave anga i te anoano o tona Metua i te rangi. Te anoano o te Atua koia oki, kia akarongo te tangata i te manakonakoanga o te oraanga mutu kore. Tetai taime, i muri ake i te akamarama anga i teia manakonakoanga ki tetai tangata e akarongo maira, kua karanga a Iesu e: “Teia taku kai, ko te akono i tona anoano, to tei tono mai iaku ra.” (Ioane 4:13, 14, 34) Ka kite katoa koe i te mataora i te rave i tetai apinga e akamareka ra i te Atua na te oronga atu anga i te tuatua mou o te Pipiria ki etai ke.

No tetai akakiteanga maata atu, akara i te pene 1 o teia puka, neneia e te Au Kite o lehova.

EAA Tikai
TA TE PIPIRIA
E APII MAIRA?

KUA KITE AINEI KOE?

E akapapa ana ainei te ro i ta ratou kai i te tuatau maana e oti kua akaputu mai i te reira i te tuatau mou?

■ Te karanga ra a Maseli 6:6-8 e: “Ka aere ana ka akara i te ro, e tenana tangata moe ua; ka akamaara i tana ravenga, kia pakari koe: Kare oki ona aratiki, kare e tutara, kare e akamatutu; Te roi ra i tana kai i te tuatau tikai ra, e kia mou ra e akaputupu e ai i tana kai.”

Ae, maata te au tu katiri ro e akaputupu ana i te kai. Kare e kore e ko te katiri ta Solomona e tuatua ra—e tei kite matauia i Iseraela i teia tuatau koia oki—ko te ro akaputupu i te mou (*Messor semirufus*).

Akakite tetai tataanga e, “e akaruke ana te au ro kimi kai i to ratou koanga me meitaki te reva, i te aere i te kimi kai [e te] koi ua ngangaere i te au marama

maana o te mataiti.” Ka koi mai ratou i te ua mei runga i te au ngangaere me kore i te one. E maani ana te manumanu i te au koanga i roto i te one vaitata ua ki te ngai tanu kai, te ngai akaputu ua titona, me kore i te ngai papa titona, e te ngai ka kitea te kai.

Roto i te koanga, ka akaputu te ro i te kai ki roto i te au pia paraa e piri atura ki te au ara kai a te ro. Mei te 12 teni mita te atea, e 1 teni mita te teitei i te au pia akaputu kai. No reira i karangaia ai e ka rauka i te au ro akaputu kai tei akapapa meitakiia te kai, kia ora atu “no tetai 4 marama tuma ma te kore e kai, e te vai no vao mai i te koanga.”

TAMAITI ARIKI
AKAKORONAIA
KO AHASUERU

DARIU TE TANGATA
RONGONUI
TANGATA APAI KAPU

TUTU MEI TE ARE ARIKI
O PERESIA I PERSEPOLIS

© The Bridgeman Art
Library International

Eaa te angaanga a te tangata apai kapu na te ariki?

■ E tangata apai kapu a Nehemia na te Ariki o Peresiako Aretekasasete. (Nehemia 1:11) Roto i te paepae ariki o te ltinga Rotopu i taito, kare te tangata apai kapu a te ariki i tetai tavini akaaka ua. E tangata taonga puapinga aia. Riro te au puka e te au tutu e manganui o te au tangata apai kapu i taito, ei tau-turu ia tatou kia kite e eaa tikai ta Nehemia angaanga i ko i te paepae ariki o Peresia.

Ka tongi te tangata apai kapu i te uaina a te ariki ei paruru iaia kia kore e poitiniia. Irinaki tikai te ariki i te tangata apai kapu. “Te marama meitakiia atura i reira mei te au ravenga kino tei matauia i roto i te paepae o Achaemenid [Peresia] e, no teaa i anoano pakariia ai te au tavini tei tau kia irinakiia,” i karanga ai te tangata tuatua enua ko

Edwin M. Yamauchi. Kare katoa rai e kore e, e rima rave inangaro maataia te tangata apai kapu, e e pakari tana aka-keuanga ki runga i te ariki. Penei no te angaanga piri vaitata ra aia ki te ariki i rauka ai iaia te tika kia iki e koai te ka tuatua ki te ariki.

Penei ko te tumu te reira i akatika uaia ai te patianganga a Nehemia kia oki ki lerusalema e akatu akaou i te patu o te oire. Kare kore e e tangata akaperepere maataia a Nehemia e te ariki. Akakite *The Anchor Bible Dictionary* e: “Ko te tuatua ua rai a te ariki ‘Eaa te roa e oki mai ei koe?’”—Nehemia 2:1-6.

Au Takainga e Itu kia Puapingaia te Tatauanga Pipiria

“Kare anake ua e ko te Pipiria te puka oko maata ravaia atu i roto i te tuatua enua, ko te reira katoa rai te puka maata rava atu te au kopi e okoia nei i te au mataiti ravarai.”—*TIME MAGAZINE*.

“E tatau ana au i te Pipiria i tetai au taime, tera ra e matemate kare e reka ana.”
—KEITH, E TANGATA AKATANGI IMENE RONGONUI NO PERITANE.

E MEA umere tikai no te mea e maata te tangata i tu i te Pipiria inara kare e puapingaia ana te tatau i te reira. Ko etai ra, e akaperepere ana i ta ratou i tatau i roto i te Pipiria. Ei akaraanga, akakite tetai vaine ko Nancy e: “Mei toku akamata anga i te tatau e te akamanako oonu i te Pipiria i te au popongi, rauka ua iaku te akono i tetai ua atu mea ka tupu mai. Maata atu ta teia peu matau i rave i te akakore i toku manako taitaia, i ta tetai ua atu mea taku i tamata ana i te 35 tuma mataiti i topa.”

Noatu kare rava koe e tatau ana i te Pipiria, kare ainei ra koe e umere ana e e maata tei rauka te tauturu, i te tatau anga i te reira? Me e tangata tatau koe i te Pipiria, kare koe inangaro ana kia meitaki atu taau tatauanga? Me koia ia, e tamata i te au takainga e itu tei akatakaia mai i roto i teia atikara.

TAKAINGA 1 Tatau ma te akakoroanga tau

■ Penei ka tatau koe i te Pipiria no te mea e puka reka, me kore te umuumuia ra koe kia tatau, e te manako ra koe e ka rauka te aratakianga i roto i teia ao kino. Ka puapinga roa atu koe mei te mea toou akakoroanga e kia kite i te tuatua mou no runga i te Atua. Tetai ka rauka taau tutaki, mei te mea toou akakoroanga e kia kite i te tuke ta te karere Pipiria ka akatupu ki toou oraanga.

Te akaketaketa maira te au Tuatua Tapu i te puapinga o te tatau ma te akakoroanga tau, na te akaaite anga i te Pipiria ki te io: “Ko te tangata oki e akarongo ua i te tuatua, e kare aia i rave, e tau aia i te tangata e akara ua i tona uaorai mata ki roto i te io ra: Te akara ra aia iaia uaorai, e aere atura, ngaropoina ua iora tona tu iaia uaorai i

reira ra. Ko te akara ra ki roto i te ture tika rava o te rangatira ra, ma te tamou tikai, no te mea kare aia i te tangata akangaropoina ua i te tuatua kia akarongo, e tangata rave ra aia i taua angaanga ra, e akameitakiia ia aia i te rave anga.”—Iakobo 1:23-25.

Te tangata i roto i teia akaraanga, kua akara i tona mata kare ra i akatano i tona akaraanga. Penei kua akara viviki ua iaia uorai, me kore kare aia i inangaro i te rave i tetai au akatukeanga. Kare rai tatou e puapingaia me ka tataua i te Pipiria i tetai au taime ua, e me kare e taangaanga i ta tatou i tataua. Tetai tua, ka rauka te mata-ora mou me akara marie ki roto i te Pipiria kia riro ei “tangata rave,” te akariro anga i to te Atua aerenga manako ei akatikatika i to tatou manako e te au peu.

TAKAINGA 2 Iki i tetai urianga tiratiratu

■ Penei e maata te urianga Pipiria taau ka iki i te tataua. Noatu ka puapingaia koe i tetai ua atu urianga o te Tuatua a te Atua, kua taangaanga ra tetai pae i te reo taito me kore i te reo ngata kia marama. (Angaanga 4:13) Kua taui katoa tetai au urianga i te karere iro koreia a te Pipiria na te irinaki anga ki te peu tupuna. Ei akaraanga, mei ta tatou i kite i roto i te au atikara mua o teia makatini, kua mono tetai aronga i te ingoa o te Atua ko Iehova ki te au taoonga mei te “Atua” me kore “Atu.” No reira me iki i tetai urianga, kimi i tetai tei tano meitaki te uri anga i te Pipiria ki roto i te reo mama ua i te marama, e te akamaroiroi maira ia koe kia tataua atu rai.

Mirioni ua atu aronga tataua i te ao katoa nei tei kite e mei te reira tikai te *New World Translation*.^{*} Akamanako ana i te akaraanga o tetai tangata pakarikari i Purukaria. Aere aia ki te uipaanga a te Au Kite o Iehova e kua orongaia mai tetai kopi o te *New World Translation* nana. Muri ake kua akakite aia e, “maata te au mataiti i toku tataua anga i te Pipiria, inara kare rava au i tataua

^{*} Te *New World Translation*, tei neneia e te Au Kite o Iehova, kua neneia te puka katoa me kore tetai tuanga ua i roto i te 83 reo, e ka rauka katoa e 17 reo i roto i te www.watchtower.org.

ana i tetai urianga ngoie ua i te marama e tei akakitea toku ngakau.”

TAKAINGA 3 Pure

■ Ka maata atu toou marama i te Pipiria me pati koe i te tauturu a Tei Tata i te Pipiria, mei te tata taramo rai ko tei akakite e: “E akapuera mai koe i oku nei mata, kia kite au i te au mea taka ke i roto i taau ra ture.” (Salamo 119:18) Pure ki te Atua i te au taime ka tataua koe i te au Tuatua Tapu, pati i tana tauturu kia marama koe i tana Tuatua. Akakite katoa i taau akameitakianga no te Pipiria, no te mea naringa kare te reira, kare tatou e kite i te Atua.—Salamo 119:62.

Te akarongo maira ainei te Atua i te pure no te tauturu? Akamanako ana i tei tupu ki tetai nga tuaine i Urukuai. Kare raua e marama ana i ta te Pipiria e tuatua ra i roto ia Daniela 2:44 e kua pure raua ki te Atua kia tonono mai tetai tangata kia tauturu ia raua kia marama i te reira. Te tuera rai ta raua Pipiria, kua tae mai e rua nga Kite o Iehova ki to raua ngutupa, kua tataua mai i te irava tikai ta raua i pure ei, e kua akamarama mai e, te akataka maira te reira e ka mono te Patireia o te Atua te au kavamani tangata.* Papu tikai nga tuaine mapu e kua pau mai te Atua i ta raua pure.

TAKAINGA 4 Tataua i te au ra ravarai

■ Akakite tetai tangata nenei puka e “akamata poitirere ua te tangata i te oko mai te Pipiria” muri ake te kaitamakiia anga a Marike i roto ia Tepetema11, 2001. Manganui tei uri ana ki te Tuatua a te Atua i te tuataua ua o te tumatetenga. Inara te akamaroiroi maira te Pipiria ia tatou kia tataua i te reira i te au ra ravarai, no te mea te karanga ra te reira e: “Auraka teianeia buka ture kia taka ke atu i roto i to vaa; kia akamaara tikai ra koe i te reira i te po e te ao, kia akono koe e kia rave i tei tata katoaia i roto ra: ei reira e meitaki ei toou aerenga, e ei reira koe e manuia aroa’i.” —Iosua 1:8.

^{*} No tetai atu akakiteanga no runga i te Patireia o te Atua e ta te reira ka rave, akara i te pene8 o te puka *Eaa Tikai ta te Pipiria e Apii Maira?* neneia e te Au Kite o Iehova.

Penei ka tau kia akatutuia te puapinga o te tatau putuputu i te Pipiria ki tetai tangata tei rokoia e te maki pukuatu, e tei iki i te kai i te au kai meitaki no te kopapa. Ka tauturu ainei teia ravenga iaia mei te mea e ka aru aia i te reira i te taima ua me mamae tona umauma? Kare. Ka anoanoia aia kia akatinamou ki te kai meitaki no te kopapa kia puapinga roaia atu aia. Pera rai te tatau Pipiria i te *au ra ravarai*, ka tauturu te reira ia koe kia ‘meitaki toou aerenga.’

TAKAINGA 5 Akatukeke i te rave anga i te reira

■ Ka meitaki ua te tatau i te Pipiria mei ia Genese kia Apokalupo, inara penei e au mataara ke mai taau ka reka i te tatau. Teia tetai au tamanako-anga.

Tatau no runga te tangata i roto. Tatau i te au pene me kore i te au puka pouroa e uriuri ra i tetai tangata akamori o te Atua, mei te aronga rai i raro nei:

- *Iosepha*: Genese 37-50.
- *Ruta*: Ruta 1-3.
- *Iesu*: Mataio 1-28; Mareko 1-16; Luka 1-24; Ioane 1-21.*

Akamou ki te tumu manako. Tatau i te au irava e piri maira ki te reira. Ei akaraanga, kimi-kimi no runga i te pure, e oti tatau i te ako a te Pipiria no te pure pera tetai au pure tei rekotiia i roto i te Pipiria.[#]

Tatau maata. Ka puapinga meitakiia koe i te tatau maata i te Pipiria. (Apokalupo 1:3) Penei e tatau maata kapiti e te pamiri, tauui te tangata ka tatau i te au parakarapu me kore tuku i te au mema tukeke kia akatutu mai i te aronga i roto i te tua. E reka ana tetai aronga i te akarongo i tetai rekotianga o te Pipiria. “Ngata tikai iaku te akamata anga i te tatau,” i na tetai vaine ei, “i reira kua akamata au te akarongo ki tetai rekoti no te

* Me ka tai nei koe ka tatau i te Pipiria, tamata i tetai rekoti poto ua no te angaanga orometua a Iesu i roto i te puka o Mareko.

[#] Te puka *Eaa Tikai ta te Pipiria e Apii Maira?* e manga-nui ua atu ta te reira i tauturu i te apianga i tetai tumu manako o te Pipiria. Ei akaraanga, te uriuri ra te pene 17 i ta te au Tuatua Tapu e akakite ra no runga i te pure.

tatauanga Pipiria. Kite au i teiane e e reka roa atu te Pipiria i tetai ua atu puka tua.”

TAKAINGA 6 Akamanako oonu

■ Kare te tu e te au tatipakeanga o te oraanga e tau ana ki te turanga tei anoanoia no te akamanako oonu. Inara, mei ia tatou rai e tamaru ana i te kai kia rauka te meitaki, ka anoanoia rai tatou kia akamanako oonu i ta tatou e tatau ra mei te Pipiria, kia puapingaia. Rave i teia na te akamanako akaou anga i ta tatou i tatau e te ui-anga kia tatou uaorai i te au uianga mei teia: ‘Eaa ra taku i mou mai no runga i te Atua ko Iehova? Akapeea teia i te tano anga kiaku? Akapeea au me taangaanga i te reira ei tauturu i etai ke?’

Oronga mai teia aerenga manako i tetai ati-anga no te Pipiria kia akakeu i to tatou ngakau, e te akamaata atu i to tatou rekareka i te tatau anga i te Tuatua a te Atua. Te na ko ra te Salamo 119:97 e: “Te maata rava nei toku inangaro i taau ra ture! ko toku ia maaraara anga i te au ra katoa nei.” Na roto i te akamanako oonu anga, kua riro te au Tuatua Tapu ei maaraara anga na te tata taramo i te au ra katoa. Na te reira i tauturu iaia kia akatupu i te inangaro oonu no tana i kite.

TAKAINGA 7 Pati tauturu kia marama

■ Kare te Atua e tapapa maira ia tatou kia marama pu ua i tana Tuatua. Te akakite katoa maira te Pipiria e tei roto i reira tetai au “mea kimi-ngata.” (2 Petero 3:16) Te akataka maira te puka o Angaanga i tetai tangata mana Etiopia tei kore e marama ana i tetai tuanga o te Pipiria e tatau ra aia. Ina kua tonono mai te Atua i Tona tavini kia tauturu iaia, e ko tei tupu ki taua tangata Etiopia ra, kua “aere atura aia i tona aerenga ma te reka-reka.”—Angaanga 8:26-39.

Maata katoa toou puapinga mei te tatau anga i te Pipiria, na te pati anga i tetai tauturu kia marama koe i taau e tatau ra. Aravei atu i te Au Kite o Iehova i toou tapere, me kore tata atu ki te atereti i te kapi 4 o teia makatini no tetai apii Pipiria i te kainga, kare e tutaki.

Akamaora Aia i Tona Ngakau ki te Atua i Roto i te Pure

KUA akapou a Hana i tona taime i te akapapa no te tere, te tauta anga eiaa e akamanako atu i tona au manamanata. Tikaanga e taime mataora teia; e peu matau na tana tane ko Elikana, i te apai i te ngutuare tangata i te au mataiti i te akamori i ko i te tapenakara i Silo. Inangaro a Iehova kia riro teia ei au taime mataora. (Deuteronomi 16:15) E kare ekoko e mea mataora na Hana te aere ki teia au oroa mei tona tamariki mai anga. Tera ra kua tuke te au mea ravarai nona i te au mataiti ua akenei.

Kua akameitakiia aia ki te tane akaperepere tikai iaia. Inara, e vaine ke mai ta Elikana. Ko Penina tona ingoa, e i te akara anga kua akakoro tikai aia i te akataitaia i te oraanga o Hana. Kua kitea e Penina tetai mataara i te akariro i teia au taime o te mataiti ei akamamae roa atu ia Hana. Akapeea ra? E tei puapinga atu, akapeea to Hana akarongo i roto ia Iehova te tau-turu anga iaia kia akakoromaki i tetai turanga ngata i te akaaere? Me o koe ki roto i te au aka-aonga tei riro ei akakore i te mataora i roto i toou oraanga, penei ka tangi rai koe i te tua o Hana.

“Eaa i Tumatetenga’i To Ngakau?”

Akaari maira te Pipiria e rua nga manamanata maata i roto i te oraanga o Hana. Kare tei iaia te akaaere i te mea mua, e kare takiri i te rua. I te mea mua, tei roto aia i tetai akaipoipo porikami (maata atu i te okotai tokorua akaipoipo), e tetai vaine ke mai e makitakita maira iaia. I te rua, kua pa aia. E turanga ngata tikai te reira no tetai vaine e inangaro ra kia anau tamariki; inara i to Hana tuatau e te peu tini o taua taime ra, e tumuanga tikai te reira no te taitaia maata. E irinaki ana te au pamiri ki runga i te uanga ei apai te ingoa o te pamiri. Ko te turanga pa e mea akavaavaaia e te mea akama tikai.

Penei ka rauka ua ia Hana i te akakoromaki i tona turanga, naringa kare a Penina. Kare rai oki te porikami, i te turanga meitaki. Te ekaikai, te pekapeka, e te mamae ngakau, e au tupuanga kite matauia te reira. Teia peu, kare takiri e tau ana ki te turanga ta te Atua i akatumu i roto i te aua i Edene, kia okotai ua tokorua akaipoipo.* (Genese 2:24) No reira kare te turanga e akakite maira te Pipiria no runga i te porikami, i te mea tau, e ko te akaraanga i roto i te ngutuare o Elikana tetai tumuanga tau i kore ei te porikami i te mea meitaki.

Ko Hana rai ta Elikana vaine inangaro roa atu. Kia tau ki te peu ngati Iuda, kua akaipoipo aia ia Hana na mua, e no te au mataiti roa i muri mai i akaipoipo ei aia ia Penina. Noatu rai, no to Penina aka vareae ia Hana, e maata tana au mataara i kitea ei tamamae i tona enemi. Te mea i meitaki roa atu ei a Penina ia Hana koia oki no tona turanga uua i te anau tamariki. Te maata atu i ta Penina tamariki ka anau mai, ko te maata atu ia i tona nengonengo. Kare i tangi e i akapumaana atu ia Hana i tona taitaia, mari ra kua takino roa atu a Penina i tona taitaia. Te karanga ra te Pipiria e, e inangaro tikai to Penina i te akakinokino ia Hana “kia mii.”

* Eaa te Atua i akakoromaki ei i te porikami roto i tona iti tangata no tetai tuatau, akara i te atikara “Does God Approve of Polygamy?” 1 te kapi 30 o *The Watchtower*, July 1, 2009.

(1 Samuela 1:6) E mea akakoro tikai ta Penina i rave. Kua inangaro rai aia i te tamamae ia Hana, e kua tupu tana i akakoro.

Te akara anga, ko te taime reka roa atu a Penina i te akapera, me tae te taime no te aere ki Silo. Na te tamariki a Penina—“te au tamariki tamaroa katoa e te au tamaine nana ra”—kua oronga a Elikana i tetai au tuanga o te atinga e orongaia ana na Iehova. Ko Hana ra, kare ana tamariki, nana ua te tuanga. I na kua maani a Penina e koia tei runga ake ia Hana, na te akamaara anga kiaia i tona turanga pa, i reira kua aue iora tera e kua kore tona inangaro i te kaikai. Te kite ra a Elikana i te taitaia o tona akaperepere ko Hana e kare e kaikai ana, i reira kua tamata aia i te akapumaana atu iaia. E “Hana,” i nana ai, “eaa koe i aue ei? eaa i kore ei koe i kaikai? Eaa i tumatenga’i to ngakau? Kare ainei te meitaki maata toku i to te tamariki e kia tino ngauru ua atu ia koe na?”—1 Samuela 1:4-8.

Meitaki tikai a Elikana i te mea kua marama aia e ko te tumu i taitaia ei a Hana, no tona turanga pa. Akangateitei rai a Hana i tona aroa akapumaana.* Inara kare a Elikana i taiku mai ana i te tu manako kino o Penina, e kare katoa te rekoti i karanga ana e kua akakite a Hana kiaia. Penei kua kite aia e me akapera aia, ka takino roa atu a Penina i tona turanga. Ka akatuke ainei a Elikana i to ratou turanga? Kare ainei e maata roa te makitakita o Penina ia Hana, e kare ainei te tamariki e te au tavini o teia vaine manako viivii e akapera? Ka maata roa atu i reira a Hana i te manako e kare aia e inangaroia ana i roto i tona uaorai ngutuare.

Noatu me kua kite a Elikana e mei teaa te maataanga o to Penina tu manako kino e me kare, kua kite ra te Atua ko Iehova i te au mea pouroa. Te akakite maira tana Tuatua i te au mea pouroa, tei oronga mai i tetai akamatakiteanga puapinga ki tetai ua atu e rave ra i tetai au peu vareae e te makitakita noatu e mea rikiriki

* Noatu te karanga ra te rekoti e kua ‘pa a Iehova i te vairanga tamariki o Hana,’ kare e akapapuanga e kua mareka kore a Iehova i teia vaine maru e te akarongo mou. (1 Samuela 1:5) Tetai taime me akatika ua te Atua i tetai au mea kia tupu, e karanga ana te Pipiria e, nana i akatupu i te reira.

ua. I tetai tua ra, ka pumaana te aronga apa kore e te akamoeau mei ia Hana rai i te kite e, ka akatikatika te Atua tuatua tika i te au mea katoa i te tuatau e na te mataara tei tau iaia. (Deuteronomi 32:4) Penei kua kite rai a Hana, no te mea ko Iehova tana i uri atu no tetai tauturu.

“Kare Atura Tona Mata i Kinokino Akaou”

I te popongi roa kua ara te ngutuare tangata. Kua akapapa te katoatoa no to ratou tere, pera katoa te tamariki. Ka taeria te 30 kiro mita no tetai aka pamiri kia aere ki tetai tua mai o te enua o Epheraima na runga i te au ngai maunga.* Na raro ua, ka pou okotai me kore e rua ra te aere anga. Kua kite ua a Hana i te tu o tetai mai vaine. Inara, kare a Hana i noo atu ki te kainga. Kua akanoo aia i tetai akaraanga meitaki tikai no te aronga akamori i te Atua e tae mai ki teia ra. Kare i te tu pakari kia tuku ua atu i te peu kino a tetai kia tapu ia tatou mei te akamorianga a te Atua. Me ka akapera tatou, ka ngere tatou i te au akameitakianga tikai te ka akamaroiroi ia tatou kia akakoromaki.

I te openga o taua ra i te na runga anga i te au mataara amingimangi i te au ngai maunga, kua akavaitata atu te pamiri ki Silo. Tei runga te reira i tetai maunga, tei koropiniia e te au maunga teitei atu. Ia ratou e vaitata atura, kare e kore te manakonako ra a Hana i tana ka tuatua kia Iehova na roto i te pure. Te tae atu anga ratou, kua noo te pamiri i te kaikai. Kua akaruke a Hana ia ratou te rauka anga tetai va nona e kua aere atu ki te tapenakara o Iehova. Tei reira te Taunga Maata ko Eli, tei te pae i te pou pou o te iero. Kareka to Hana manako tei runga te reira i tona Atua. I konei te tapenakara, irinaki tikai aia e ka akarongoia mai aia. Noatu kare e tangata e marama mai i tona turanga taitaia, ka marama ua ra tona Metua i te rangi. Ina kua tupu akaou mai tona manako taitaia, e kua akamata iora aia i te aue.

Iaia e ru ua ra tona kopapa i te aue, kua tuatua atu a Hana kia Iehova i roto i tona ngakau.

* Akanooia te mamao ki runga i te tamanakoanga e, aiteite ua a Rama, te oire o Elikana e te ngai tei karangaia e ko Arimatea i te tuatau o Iesu.

*Ka rauka ainei ia koe te aru
i te akaraanga o Hana i te pure
ma te ngakau tae?*

*Noatu kua manako tarevake
a Eli iaia, kare a Hana
i akariri ana*

“Kare Tetai Mato e Arite ki to Tatou Atua.”

Tera mai popongi, kua oki atu a Hana raua ko Elikana ki te tapenakara. Kare e kore kua akakite aia i tana patianga e te papauanga kiaia, no te mea kua akakite te Ture a Mose e e tikaanga to te tane i te takore i te tia a tana vaine me kare aia i akatika. (Numero 30:10-15) Inara kare taua tangata tiratiratu ra i akapera ana. Mari ra, kua

E Rua Nga Pure Umere Tikai

Te nga pure a Hana tei rekotiia i roto ia 1 Samuela 1:11 e te 2:1-10, tei roto i reira tetai au mea puapinga maata tikai. Ka akamanako ana i etai:

■ Te pure mua, kua tuatua tika a Hana kia “Iehova sabaota.” Koia te mea mua i roto i te rekoti a te Pipiria tei taikuia mai e taangaanga ra i taua taoonga ra. Taikuia mai te reira e 283 taime i roto i te au Tuatua Tapu Ebera o te Pipiria, e te tuatua ra no runga i te akauenga a te Atua ki tana au nuku tamariki vaerua.

■ Akara ana e kare a Hana i oronga i te rua o te pure i te anau anga tana tamaiti, mari ra i te taime i oronga ai raua ko Elikana iaia kia tavini i te Atua i Silo. No reira kare to Hana rekareka maata e no tei akamutekia tona enemi a Penina, mari ra no tei akameitakiia aia e Iehova.

■ Te tuatua anga a Hana e, “kua teitei toku tara ia Iehova,” penei te manako ra aia i te puakatoro, e manu ririnui te tari apainga e te taangaanga i tona tara. Tera i reira te karanga ra a Hana e: ‘Kua akamaroiroi mai koe iaku, e Iehova.’—1 Samuela 2:1.

■ Te au tuatua a Hana no runga i ta te Atua i “Akamainu,” kua manakoia e e tuatua totou. Taua tuatua ra, ko te reira rai tei uria ei “mesia,” e ko Hana te vaine mua i roto i te rekoti a te Pipiria tei taangaanga i te reira i te tou anga ki tetai ariki akatainua no te tuatau ki mua.—1 Samuela 2:10.

■ Kua akaata mai rai a Maria te metua vaine o Iesu, mei tetai 1,000 mataiti i muri mai, i te au manako ngakau mei to Hana i roto i tana uaorai au tuatua akapaapaa kia Iehova.—Luka 1:46-55.

akamori kapiti raua ko Hana ia Iehova i ko i te tapenakara i mua ake ka oki ei ki te kainga.

No teea taimē a Penina i kite ei e kare e rauka akaou iaia i te akariri ia Hana? Kare te papaanga i akakite mai ana, inara te akaari maira te tuatua e “kare atura tona mata i kinokino [“akaou,” NW]” e kua mataora tikai a Hana mei tera taimē e aere ua atu. Kare ra i roa ana, kua nakiro ia Penina e kare tona tu manako kino e puapinga akaouia ana. Kare rava te Pipiria i taiku akaou mai ana i tona ingoa.

Te au marama i aereia, kua riro mai tona turanga au ei perepere kavanaanga. Kua nui aial! Noatu tona aka rekareka, kare roa a Hana i akangaropoina ana e noea mai teia akameitakianga. Te anau mai anga te tamaiti, kua iki aia i te ingoa ko Samuela, te aiteanga te “Ingoa o te Atua” e te tuatua ra te reira no runga i te kapiki anga i te ingoa o te Atua, mei ta Hana i rave. Taua mataiti ra, kare aia i aru ana ia Elikana e te pamiri ki Silo. Kua noo raua e te tamaiti ki te kainga no te toru mataiti, e tae ua atu ki te taimē i akakore ei tana u. Kua tauta aia i te akamaroiroi no te ra e takake ei raua ko tana tamaiti akaperepere.

Papu rai e kare taua takakeanga ra i te mea ngoie. E tika, kua kite a Hana e ka akono meitakiia a Samuela no te mea, penei na tetai o te au vaine e angaanga ra i ko i te tapenakara i Silo e akono iaia. Noatu ra, te varevare ra rai aia, e koai ia metua vaine kare e inangaro ana i te akono i tana tamaiti? Noatu ra, kua apai mai a Hana raua ko Elikana i te tamaiti ma te ngakau akameitaki. Kua oronga raua i te au atinga i ko i te are o te Atua, e kua oronga atu ia Samuela kia Eli, ma te akamaara atu kiaia i te tia ta Hana i papau i te au mataiti i muao.

I reira kua rave a Hana i tetai pure tei tau i te Atua kia kapiti atu ki roto i tana Tuatua akauruia. Ia koe e tatau ra i tana tuatua tei re-

kotiia i roto ia 1 Samuela 2:1-10, ka kite koe i te oonuanga o tona akarongo i roto i te au pa tuatua ravarai. Kua akapaapaa aia ia Iehova no tana ravenga umere i te taangaanga i tona mana—no tona karape aite koreia i te taakaaka i te aronga parau, te akameitaki i tei akataitaiaia, te akaope e te akaora akaou mai i te oraanga. Kua akapaapaa aia i tona Metua no tona tu tapu takake, tona tu tuatua tika, e tona tu tiratiratu. Tumunga tau i reira, to Hana kia karanga e: “Kare tetai mato e arite ki to tatou Atua.” E tu tiratiratu ki katoa to Iehova, kare e tuke, e mato aia no tei taitaia e te aronga tei taakaakaia, e tei uri kiaia no te tauturu.

E akameitakianga maata tikai to te tamaiti ko Samuela no tei rauka te metua vaine akarongo mou i roto ia Iehova. Noatu e mii tikai aia i tona mama iaia e tupu maira, kare ra oki aia i akangaropoinaia ana. I te au mataiti ravarai, ka oki ua rai a Hana ki Silo, te apai i tetai pona roroa iti no tana angaanga i ko i te tapenakara. Nana uaorai i tui i te pona e e akairo tikai teia no tona akaperepere i tana tamaiti. (1 Samuela 2:19) Akamanako ua tatou iaia e akaaao ra i te pona ou o te tamaiti, te akatikatika anga i te reira, te akara anga kiaia ma te akaperepere, iaia e tuatua akamaroiroi atura kiaia. Kua akameitakiia tikai a Samuela no tetai metua vaine mei teia te tu, e kua riro aia ei akameitakianga ki tona nga metua e ki to Iseraela katoa.

E no Hana, kare katoa aia i akangaropoinaia. Kua akameitaki a Iehova iaia kia uangaia, e e rima akaou tamariki a raua ko Elikana i anau mai. (1 Samuela 2:21) Inara penei ko te akameitakianga maata roa atu a Hana, koia oki ko te pirianga i rotopu iaia e tona Metua ko Iehova, tei tupu ua atu rai ki te keta-ketaanga i te au mataiti i aereia. Kia akapera rai koe, ia koe e aru ra i te akarongo o Hana.

E Akamataanga Ainei to te Atua?

■ Te pau maira te Pipiria e kare o te Atua akamataanga. I vai ua ana rai te Atua. Noatu te tu ngata i te marama i te manako e e tu mutu kore to te Atua, kare tatou e tau kia kopae i te reira no te mea ua e, kare tatou e marama pu tikai ana i te reira.

E mea tau ainei i reira kia tapapa atu e ka marama tatou i te au mataara *pouroa* o te Atua? Kua akakite te apotetoro ko Paulo e: “Aue te oonu o te apinga nui o te pakari e te kite i te Atua e! e te kimi anga taea kore o tana akatauanga e, tona au aerenga i te kitea kore kia kimi e!” (Roma 11:33) Kare e rauka i to tatou manako kia marama pu tikai i te oonu o te pakari e te kite o te Atua, mei tetai pepe rai kare e marama i te au tu pouroa o tona metua. Teia au tuatua akauruia a Paulo, noatu e no runga tikai i te tu aite kore o te pakari e te tu akaaroa o te Atua, te akaari maira e te vai ra tetai au tuanga o te Atua ko lehova e tana au ravenga oonu tikai, kare rava tatou e marama. Te manako e kare o te Atua akamataanga, tetai o taua au tuanga ra. Tera ra, ka rauka ia tatou te irinaki tikai i ta te Pipiria e apii maira no runga i te Atua. Kua akakite a Iesu Karaiti no runga i te au tataanga tapu e: “Te tuatua aau na te tuatua-mou.”—Ioane 17:17.

Kua pure a Mose kia lehova e: “Ko koe rai koe, e te Atua, mei tupua roa mai e tuatau ua atu.” (Salamo 90:2) E rua nga kaveinga e akataka maira a Mose no runga i to te Atua vai ua anga. E tai, ki te tuatau ki mua. Ko lehova, “te ka ora e tuatau ua atu.” (Apokalupo 4:10) No reira, ka aere ua atu rai te Atua ki te tuatau ki mua, e mutu kore ua atu. Tetai kaveinga, ki te tuatau ki muri. Te aiteanga, kare te Atua i angaia ana, e kare

katoa ona akamataanga. Tera ra, ka oki to te Atua vai ua anga ki te tuatau openga kore i topa.

E ngata i te maataanga ia tatou te marama i te au manako tamanako ua. Inara, i tetai taime e anoanoia ana tatou kia ariki ua i te au manako ngata, mei te au numero papu e te au numero papu kore. Kare e openga anga mai me tare numero, ki te maata me kore ki raro. Kare ainei i reira e rauka ia tatou i te taangaanga i teia akaraanga ki te au mataiti i roto i te oraanga o Tei Anga mai?

Te taoonga aite koreia i reira e ko “te Ariki au mutu kore,” ka tau e no te Atua anake ua. (1 Timoteo 1:17) Akamanako ana e: Ko Iesu Karaiti, te manotini ua atu o te au angera i te rangi, e te au tangata i te enua nei, e akamataanga pouroa to ratou no te mea, e mea angaia ratou. (Kolosa 1:15, 16) Kare ra oki te Atua. Kia maro e kua angaia te Atua, ka akamata te reira i tetai manako puapinga kore kare e tumuanga tau e naai anga i Tei Anga mai. Kare, ko lehova anake ua ra tei vai ana “mei tupua roa mai e tuatau ua atu.” (Salamo 90:2) Koia oki, i vai ana a lehova, ‘i teiane i te tuatau ua atu.’ Iuda 25.

Akamanako ana ra, ko te manako no runga i te vai ua anga o te Atua, e akakoroanga tikai to te reira. Me akara meitakiia te pure a Mose, te akaari maira e ko te tu mutu kore o te Atua, te akapapu maira i tetai taputou aroa i te oraanga mutu kore no tatou. Ei tuke anga ki to tatou oraanga poto ua i teia tuatau, kua akatakaia te Atua e ko “to matou akapuanga i tera uki i tera uki.” Mei tetai Metua aroa, i vai ana a lehova, te vai nei, e ka vai ua atu rai no tona iti tangata. Kia pumaana katoa koe i te reira tuatua mou mataora tikai!—Salamo 90:1.

Te Kimi ra Aia i te Meitaki

1 ARIKI 14:13

“E KIMI oki a lehova i te ngakau katoa ra, e te kite ra aia i akakoroanga o te au manako katoa.” (1 Paraleipomeno 28:9) Akakoroia taua au tuatua akauruia ra ei akaki ia tatou ki te tu akameitaki no te oonu i to lehova manako no tatou. Te kimi ra a lehova i te meitaki i roto i to tatou ngakau, noatu e e tu apa ua to tatou. Taka meitaki teia i roto i tana au tuatua no runga ia Abiia, i roto ia 1 Ariki 14:13.

I noo a Abiia ki roto i tetai ngutuare kino. Tona metua tane, ko leroboama, te upoko o tetai kopu tangata akarongo kore.* Kua akakoro a lehova i te takore takiri i te ngutuare o leroboama “mei te tangata e vaere i te teita ra.” (1 Ariki 14:10) Inara kua akaue te Atua e okotai anake ua mema o te ngutuare o leroboama, ko Abiia—tei rokoia e te maki maata—te ka orongaia tetai tanumanga ngateitei.[#] No teaa ra? Akamarama mai te Atua e: “Te vai ra tetai mea meitaki i roto iaia i te Atua o Iseraela ia lehova, i te ngutuare o leroboama.” (1 Ariki 14:1, 12, 13) Eaa ta teia au tuatua e akakite maira kia tatou no Abiia?

Kare te Pipiria e karanga ana e e tangata akamori tiratiratu a Abiia i te Atua. Noatu ra, e mea meitaki tetai i roto iaia. Teia meitaki, i raveia ‘kia lehova,’ penei te o maira Tana akamorianga. Akakite te aronga tata o te au rapi e, kua aere ana a Abiia ki Ierusalemia i te iero me kore kua takore aia i te aronga tiaki tei tukuia e tona metua kia arai i te ngati Iseraela i te aere ki Ierusalemia.

Noatu e kare tatou i kite e eaa tikai tona tu, e puapinga te tu meitaki o Abiia. Mea mua, e tika tikai te reira. Tei “roto iaia” teia meitaki—koia oki

* Kua akanoo a leroboama i te akamorianga punua puakatoro i roto i te patireia tino ngauru o Iseraela i te tua tokerau, kia kore te tangata e aere ki Ierusalemia i te akamori ia lehova i ko i te iero.

[#] I te tuatau Pipiria, me akangereia tetai i te tanumanga tau, e karangaia ana e e akairo no to te Atua mareka kore. —Ieremia 25:32, 33.

tei roto i tona ngakau. Te rua, e tu takake roa te reira. Kua akaari a Abiia i teia meitaki noatu e tei roto aia “i te ngutuare o leroboama.” Te karanga ra tetai orometua e: “E akameitakianga maata tikai no te au tangata kia tamou marie i to ratou tu meitaki, ia ratou e noo ra i te au ngai e te au ngutuare tangata kino.” Te karanga ra tetai atu e, ko te meitaki o Abiia kua “kitea meitaki tikaiia . . . , mei te au etu kaka me poiri te rangi, e te au areti manea tikai me koropiniia e te au rakau, kare e rau.”

Te mea puapinga roa atu ra, te apii maira te au tuatua i roto ia 1 Ariki 14:13 ia tatou i tetai apinga manea no runga ia lehova e tana e kimi maira i roto ia tatou. Akamaara e te ‘vai ra i roto’ ia Abiia tetai mea meitaki. Kua akara matatio a lehova i te ngakau o Abiia e kitea uaia atu e la tetai manga tu meitaki. Me akaiteia ki tona ngutuare tangata, kua karanga tetai tangata apiipii e aite rai a Abiia ki tetai poe okotai “i roto i tetai putunga kirikiri toka.” Akaperepere tikai a lehova i teia tu meitaki e kua tutaki i te reira, i te akaari anga i te tu akaaroa ki teia mema okotai o teia ngutuare tangata kino.

Kare ainei i te mea pumaana i te kite e, te kimi ra a lehova e te akaperepere ra i te meitaki i roto ia tatou noatu to tatou tu apa ua? (Salamo 130:3) Te kite anga i teia, ka akakeu ia tatou kia akavaitata atu kia lehova, te Atua e kimi ra i tetai tu meitaki iti pōepōe rava i roto i to tatou ngakau.

Noea mai ta Kaina vaine?

■ “Me e rua a Adamu raua ko Eva tamariki tamaroa, ko Kaina raua ko Abela, noea mai i reira te vaine a Kaina?” Noatu e e uiia ana teia ei uianga tae e te aronga manako ekoko i te Pipiria, te rava ua ra te au tataanga Pipiria ei akapapu i tetai pauanga tau meitaki.

Te oronga maira te pene³ e te 4 o Genese i te au akakiteanga e aru mai nei: (1) Ko Eva ‘te metua vaine o te tangata rava-rai.’ (2) Kua roa te tuatau i topa i rotopu i te anau anga o Kaina e

tona oronga anga i te atinga tei kopaeia e te Atua. (3) Aru mai i tona tuarua anga kia riro ei tangata “oro aere ua, e ei koka aere ua,” kua taitaia a Kaina e penei ka tamateia aia e ‘te tangata katoa e aravei ua mai iaia.’ (4) Kua akanoo te Atua i tetai akairo i te paruru ia Kaina, penei e ko te tamateia aia e tetai tamariki a tona nga metua me kore e tetai o te kopu tangata. (5) “I muri mai,” kua moe a Kaina ki tana vaine ‘i te enua ko Noda.’—Genese 3:20; 4:3, 12, 14-17, akaaite ia NW.

Mei tei akakiteia i runga akenei, ka tau tatou kia taopenga e e uanga te vaine a Kaina no Eva, kare ra i kitea e eaa te taime i anau ei. Te akakite maira a Genese 5:4 e i te au mataiti e 930 o te oraanga o Adamu kua “anau akera oki te tamariki tamaroa, e te tamariki tamaine.” Tika rai, kare te Pipiria i akataka ana e ko te vaine a Kaina, e tamaine na Eva. Ae, ko te tika e kua taikuia aia i muri ake i te tuarua anga a Kaina, te akakite maira e kua roa rai te tuatau i topa, e ka tau aia kia manakoia e, e mokopuna tamaine na Adamu raua ko Eva. No reira *The Amplified Old Testament* i akataka ua mai ei i te vaine a Kaina e, ko “tetai o te au tamariki a Adamu.”

Kua tamanako a Adam Clarke, e tangata tuatau no runga i te Pipiria o te tai ngauru ma iva anere

mataiti e, kua akanoo te Atua i tetai akairo no te matakū o Kaina, no te mea e maata ua atu te au uki o te uanga a Adamu tei noo takere ana—ka rava rai “ei akamata i te au oire.”

Ko te manako e kua akaipoipo a Kaina i tona tuaine me kore i tetai vaine no te uanga o Adamu, na roto mai i te akaipoipoanga o te au tamariki tamaroa me kore tamariki tamaine a Adamu, e mea tau kore tikai ki te au taiate tangata i teia tuatau. E tupu ana teia no te au ture a te taiate tangata me kore no te matakū i te au tu kino *genetic*.

Noatu ra, te tuatua ra a F. LaGard Smith i roto i *The Narrated Bible in Chronological Order* e: “Kare e kore e kua akaipoipo teia au tungane e te au tuaine mua ia ratou uaorai, noatu te tu tau kore ta te reira ka akatupu ki te au uki e aru maira.” E mea puapinga katoa kia kite e, no te taime ua rai i rauka mai ei ia Mose te au ture a te Atua no te iti tangata o Iseraela i te mataiti 1513 M.T.N., i arai tikaia ai te ainga i rotopu i te kopu tangata piri vaitata roa.—Levitiku 18:9, 17, 24.

Teia tuatau, tauatini ua atu mataiti te mamao ia tatou mei te tu apa kore tei rauka ana i to tatou nga metua mua. Te kino o te tu *genetic* e te kino tei iri ki runga ia tatou i te anau mai anga, penei kare e tupu kia ratou. Tetai, te akaari maira te au kimikimianga tei oti ua akenei, mei tetai i neneia i roto i te *Journal of Genetic Counseling*, e ko te pirianga ainga i rotopu i te au katini (*first cousin*) ka iti mai te kino o te anau tamariki turia e te maki, mei tei irinaki uaia ana. E mea tau rai i reira e, kare taua au tu ra i te manamanata kino i te tuatau o Adamu me kore i mua ake i te tuatau o Noa. No reira, ka rauka ia tatou kia taopenga e ko ta Kaina vaine, e kopu tangata rai nona.

Peea e Rauka ai te Au Oa Tiratiratu

Au Ikuikuanga: E rave i teia apiianga i roto i te au ngai muteki ua. Ia koe e tatau ra i te au irava, e akamanako e tei roto koe i te reira tupuanga. Akamanako meitaki i te akatutuanga. Akarongo i te au reo. Akamanako i te au manako ngakau o te aronga tikai i roto i te tua. E akaora mai i te papaanga.

Aronga i roto i te tua: Ionatana, Davida, e Saula

Akakiteanga poto: Riro a Davida e Ionatana ei nga oa piri mou tikai i muri ake i te tamate anga a Davida ia Golia.

① **AKAMANAKO MEITAKI I TE AKATUTUANGA.—TATAU IA 1 SAMUELA 17:57–18:11; 19:1; 20:1-17, 41, 42.**

Akatata mai te akaraanga o Saula mei taau e manako ra. (Taikuanga: Akara ia 1 Samuela 10:20-23.) _____

Tona aravei anga ia Ionatana, penei te mapu ua ra a Davida. Taau akamanakoanga, mei teaa ra tona akaraanga? (Taikuanga: Akara ia 1 Samuela 16:12, 13.) _____

Eaa te manako ngakau taau e akarongo ra i roto i te reo o Davida raua ko Ionatana i te pae openga o 1 Samuela pene 20? _____

② **KIMIKIMI MARIE.**

Te akakite ra te papaanga e “piri rava akera te ngakau o Ionatana ki te ngakau o Davida”—me kore mei ta te *Contemporary English Version* e karanga ra, “Riro akera a Davida raua ko Ionatana ei nga oa piri mou tikai.” (1 Samuela 18:1) Eaa ra to Davida au tu tei riro ei akapiri mai ia Ionatana kiaia? (Taikuanga: Akara ia 1 Samuela 17:45, 46.) _____

Mei te 30 mataiti te tuke i rotopu ia Davida raua ko Ionatana. Eaa te au mea tei tauturu ia raua kia riro mai ei “nga oa piri mou tikai” noatu te aka tuke i to raua mataiti? _____

Eaa tetai au tu o te oa mou tikai, mei tei aka-
ariiia mai i roto i teia papaanga umere? (Taiku-
anga: Akara ia Maseli 17:17; 18:24.)

Eaa i maata atu ei to Ionatana tiratiratu kia
Davida, i tona uarai metua tane?

**3 AKONO I TAAU I KITE. TATA I TAAU I KITE
MAI NO TE . . .**

Pirianga oa.

Tu tiratiratu.

Au pirianga oa ki te aronga pakarikari.

Peea koe me akaariu mai i te oa piri mou tikai?

**4 EAA TE MEA PUAPINGA KIA KOE NO
RUNGA I TEIA PAPAANGA, E NO TEAA RA?**

MAATA ATU TE
APIIANGA PIPIRIA
E TATAU I RUNGA
I TE KOMOPIUTA
www.watchtower.org

Ka takoreia ainei te enua? AKARA I TE KAPI 5.

Kia tau ki ta te Pipiria, eaa ta te Atua ka akaope?

AKARA I TE KAPI 5-6.

Me riri koe i toou tokorua, eaa te ka tauturu ia koe
kia komunikeiti ma te tau? AKARA I TE KAPI 12.

Eaa ta Iesu e karanga ra e ko te taviri e rauka ai
te mataora? AKARA I TE KAPI 16.

Koai a Hana, e i akapeea tona akarongo i te
tauturu anga iaia kia akakoromaki i tetai
enemi kino? AKARA I TE KAPI 22-26.

Ka ariki ainei koe i tetai atoro anga?

Visw02.EPS
Two Column
16 mm x 146 mm
White knockout